

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH  
FILOZOFICKÁ FAKULTA  
ÚSTAV VĚD O UMĚNÍ A KULTUŘE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ZTOHOVEN

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Winter, Ph.D.

Autor práce: Kristýna Padrtová

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: III.

2017

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne .....

.....

Tímto bych ráda poděkovala panu doc. PhDr. Tomášovi Winterovi, Ph.D. za jeho cenné rady, kterými mě vedl k úspěšnému vypracování této práce a stejně i tak za jeho čas a trpělivost.

Obrovský dík patří i моým rodičům Ivaně a Michalovi, kteří mě celý život podporovali a motivovali a bez nichž bych se nikdy nedostala tam, kde jsem teď.

## Anotace

Hlavním tématem této bakalářské práce je umělecká skupina Ztohoven. Cílem je popsat charakteristické znaky tvorby skupiny a komplexně zmapovat všechny jejich projekty od prvního projektu v roce 2003 až po vývoj posledního do jara 2017. Zároveň jsem se pokusila stručně zmapovat uměleckohistorický vývoj akčního umění, ze kterého činnost Ztohoven vychází. Zaměřila jsem se také na podobné české umělecké skupiny, abych mohla v závěru jejich tvorbu porovnat s aktivitami skupiny Ztohoven.

klíčová slova: Ztohoven, umělecká skupina, současné umění, angažované umění, politické umění

## Annotation

The main theme of my bachelor's thesis is an art group Ztohoven. The goal is to describe characteristics of their work and chart completely all their projects from first one in 2003 till the progress of the last one in spring 2017. At the same time I tried to chart briefly art-historical development of action art, which Ztohoven's work comes from. I also focused on similar Czech art groups, to compare their works to Ztohoven's activity at the thesis conclusion.

key words: Ztohoven, art group, contemporary art, engaged art, political art

## Obsah

Úvod .....	1
1. Akční umění .....	4
1.1 Vznik akčního umění ve světě .....	4
1.2 Akční umění v Čechách .....	7
2. Aktivistické skupiny .....	9
2.1 Světové aktivistické skupiny .....	9
2.2 Aktivistické skupiny v Čechách .....	10
2.2.1 Kamera Skura .....	10
2.2.2 Pode Bal .....	11
2.2.3 Rafani .....	12
2.2.4 Guma Guar .....	14
3. Skupina Ztohoven .....	16
3.1 Otazník na Hradě .....	18
3.2 Znásilnění podvědomí .....	20
3.3 Mediální realita .....	22
3.4 Občan K. .....	26
3.5 Non multi sed multa .....	30
3.6 Morální reforma .....	33
3.7 Paralelní Polis .....	37
3.8 Prezidentovo špinavé prádlo? .....	39
Závěr .....	43
Seznam literatury a použitých zdrojů .....	44

## Úvod

Aktivity umělecké skupiny Ztohoven mi byly sympatické již dávno před začátkem mého studia na univerzitě. Zejména jejich starší akce mi přišli vtipné, zajímavé a originální. Ztotožňovala jsem se jak s vybranými tématy, tak se způsobem jejich kritiky. Líbil se mi rebelský a na hraně zákona stojící přístup, se kterým ke svým projektům přistupovali. Projekty jsem ovšem neznala do hloubky. Zároveň jsem také neznala moc jiných umělců nebo skupin, kteří by podnikali podobné aktivity, jelikož jim, na rozdíl od Ztohoven, nebyla věnována taková mediální pozornost.

Když jsem ještě dávno před zvolením tématu bakalářské práce hledala o skupině bližší informace, byla jsem překvapena, jak málo je o ní napsáno. Jak jsem již zmínila, nacházela jsem velké množství internetových článků podávající zprávu o průběhu zrovna aktuálního projektu, ale pramálo všeobecných informací o celé skupině. Nejobsáhlejší mi v té době přišel článek na wikipedii a několik pár stránkových stručných charakteristik v knihách o umění, ve kterých se obvykle psalo to samé. Připadalo mi divné, že tak výrazná umělecká skupina nedominuje žádné publikaci. A to se stalo hlavním důvodem a motivací pro zvolení tohoto tématu mé bakalářské práce. Ráda bych tedy vytvořila práci, která bude komplexně mapovat projekty, jež Ztohoven do jara roku 2017 realizovali a všeobecně charakterizuje tvorbu skupiny a zařadí jí do kontextu uměleckohistorického.

Hned po tomto úvodu, kde mimo jiné zmíním základní literaturu, bude následovat kapitola, ve které se pokusím nastínit vývoj akčního umění. Budu hovořit o jeho kořenech, které sahají až do období futurismu a surrealismu na počátek 20. století. Nezapomenu ani na české umělce, jež se stali průkopníky akčního umění u nás jako třeba Vladimír Boudník nebo Milan Knížák.

V další kapitole se zaměřím na již současnější aktivistické skupiny například RTMark nebo uměleckou dvojici Yes Men. Podrobněji se budu zabývat českými skupinami, které u nás začaly vznikat na přelomu tisíciletí. Jmenovitě to budou skupiny Kamera Skura, Pode Bal, Rafani a Guma Guar.

Následuje další část práce, která je věnovaná již samotné skupině Ztohoven. Nejprve se pokusím o charakteristiku skupiny a zásady její tvorby. Hned potom se již rozepeču o jednotlivých projektech, kde se budu snažit popsat jejich motiv, průběh a

případné následné doznívání v médiích a u soudu. U každého projektu jsem se snažila uvést příklad podobné umělecké tvorby jiných umělců zpracovávající stejné téma.

Samozřejmostí je závěr na úplném konci, ve kterém bude celá práce shrnutá.

Jak jsem již zmínila, co se literatury týká, tak zdrojů mnoho není. Obvykle šlo o katalogy výstav, které mi pomohly zorientovat se v proudech současném umění, rozšířily mi znalost dalších současných umělců a pomohli mi skupinu Ztohoven lépe kontextuálně zařadit. Konkrétně to je například Začátek století. Jde o katalog k stejnojmenné výstavě, která se konala v roce 2012 v Plzni a pojednávala o prvním desetiletí 21. století v českém umění. Obsahuje pět textů od autorů, jenž pomáhají v Čechách spoluvytvářet současné umění, včetně textu od samotné editorky a kurátorky v jedné osobě, Pavlíně Morganové. Následuje výčet umělců, kteří byli na výstavě zastoupeni. Ten je tvořen fotografiemi uměleckých děl a krátkým medailonkem jednotlivých autorů, který je v mnohých případech až moc stručný a zdaleka nevystihuje podstatu jejich tvorby.

Dalším je katalog výstavy Kartografie naděje: Příběhy sociální změny, o které se ještě v práci budu zmiňovat, jelikož se jí účastnila i skupina Ztohoven. Katalog je rozdělen do čtyř větších kapitol, které se vážou na hlavní témata celé výstavy (změny, krize, protesty a sociální imaginace). Zároveň jsou uvedeni i jednotliví autoři se svými projekty, jenž patří do daného okruhu. Jejich projekty jsou prezentovány na několika stranách fotografiemi a jasným, ovšem ne zbytečně dlouhým rozbořem díla.

K výstavě Ostrovy odporu, probíhající téměř v totožném termínu jako první zmiňovaná výstava Začátek století, vyšel katalog s názvem Mezi první a druhou moderností 1985-2012 editorů Jiřího Ševčíka a Edith Jeřábkové. Jde o poněkud obsáhlejší katalog, než ty, co jsem zmiňovala jako první dva. Obsahuje větší počet textů a rozhovorů. Také zde najdem podobná jména jako u katalogu Začátek století (Václav Magid, Jan Zálešák, Michal Koleček). Místo výčtu umělců tu ovšem najde krátká ohlednutí za nejdůležitějšími proběhlými výstavami v předchozích dvaceti letech.

Ze zahraničních jsem použila katalog High and Low: Modern Art (and) Popular Culture od autorů Kirka Varnedoe a Adama Gopnika k výstavě probíhající v MoMA v roce 1990. Jde o opravdu obsáhlou publikaci zkoumající vztahy umění s komerční kulturou moderního světa projevující se v reklamě, graffity, komiksu nebo karikatuře.

S umělecko-historickým kontextem mi pomohla zejména kniha Akční umění od Pavlíně Morganové, ve které jsem čerpala zejména v kapitole věnující se jak jinak než



vývoji akčního umění. Jde o pěkně srozumitelně zpracovanou knihu, která uvede do obrazu i úplného laika a zároveň autorka připomněla méně známé a mnohdy již téměř zapomenuté autory a jejich akce.

Ač se v mé práci o problematice skupinové tvorby téměř nezmiňuji, byla pro mě další velkou oporou kniha od Jana Zálešáka Umění spolupráce, ve které se autor věnuje tendenci obratu ke spolupráci zejména od počátku devadesátých let. Publikace mi poskytla poměrně dost informací zejména pro vypracování kapitoly o současných českých aktivistických skupinách. Zároveň jde o knihu, ve které jsem objevila nejrozsáhlejší text o skupině Ztohoven (i tak měl rozsah pouhé čtyři stránky).

V rámci uměleckohistorického kontextu jsem také nahlédla do knihy Umění po roce 1900. Je to velmi rozsáhlá publikace, každá kapitola je přiřazena jednomu roku a zpracovává jeden klíčový okamžik v dějinách umění. Jde spíše o přehledovou literaturu, kterou člověk nebude číst stránku po stránce, ale sáhne po ní, zajímali ho určité téma.

Použila jsem také knihu Umělecké styly, školy a hnutí od Amy Dempsey. Jedná se spíše o jednoduchou encyklopedii moderního umění, která nejde moc do hloubky a pouze poskytuje základní definice.

Nejkomplexnější texty o skupině Ztohoven, na které jsem za celou dobu práce narazila, byly různé kvalifikační práce. Obvykle ale šlo o práce studentů absolvující mediální nebo marketingová studia a věnovali se spíše odrazu Ztohoven v médiích jako například bakalářská práce Kateřiny Pernikářové z katedry mediálních studií Karlovy univerzity s názvem Mediální obraz umělecké skupiny Ztohoven v českém tisku.

V části popisující samotné projekty jsem pak nejvíce pracovala s novinovými a magazínovými články z nejrůznějších periodik. Například v magazínu Respekt se objevují dlouhé a podrobné články zejména od autora Jana H. Vitvara, který se skupině Ztohoven opakovaně věnuje.

# 1. Akční umění

## 1.1 Vznik akčního umění ve světě

Popsat aktivity skupiny Ztohoven jedním slovem nebo je zařadit do některé „umělecké škatulky“ není v podstatě možné, jelikož zaměření jejich tvorby se téměř projekt od projektu liší. V zásadě ovšem můžeme říci, že se Ztohoven věnují různým formám uměleckého aktivismu, politickému umění, angažovanému umění nebo umění nových médií. Všechny tyto zmíněné kategorie mají své kořeny v akčním umění, a proto se mu budu v následující kapitole alespoň ve zkratce věnovat. Akční umění se může dělit na několik forem – happening, performance, body-art a land art. Vzhledem k tématu práce se budu soustředit spíše na první dvě formy – happening a performance.

Akční umění je umělecký směr, který se začal formovat v 50. letech v různých částech světa<sup>1</sup> a jeho různé formy se rozvíjí až do současnosti. Umělci, kteří se začali zajímat o akční umění si uvědomili oddělenost světa umění od skutečného světa a svou tvorbou se pokoušeli oba světy propojit. Čerpali během toho z jiných oblastí umění, jako je tanec, divadlo nebo hudba. Zároveň oproti předchozím uměleckým dílům byla pro umění po polovině 20. století důležitější myšlenka díla více než jeho forma – základ pro konceptuální umění.

Prvotní náznaky akčního umění můžeme zaznamenat ovšem již na počátku 20. století, kdy vznikaly první avantgardní směry jako například futurismus. V Manifestu futuristického syntetického divadla z roku 1915 jsou vyhlášeny nové přístupy – zapojení diváka do hry, umístění herců mezi diváky. Na futurismus pak navazuje hnutí dada – záměrně provokuje a boří společenské konvence. Tyto principy členové hnutí používali na dadaistických večírcích v Kabaretu Voltaire, kde vystupovali v provokativních kostýmech, sehrávali absurdní výstupy nebo recitovali nekonveční náhodně tvořené básničky. Na hnutí dada následně navazuje surrealismus, který se akční tvorbě podobá svými neotřelými způsoby instalace výstav. Jednotlivé výstavy tvořily obrazy, prapodivné objekty, nápisy, hudba a zvuky. Všechny tyto doplňky vytvářely zvláštní atmosféru, a tak se výstavy stávaly jedinečnými a znovu nenapodobitelnými událostmi. Stávaly se samy o sobě uměleckými díly<sup>2</sup>.

---

<sup>1</sup> Morganová Pavlína, *Akční umění*, Olomouc 1999, s. 7

<sup>2</sup> *Ibidem*, s. 10

Během válek se centrum avantgardních aktivit přesouvá do Ameriky, kde vznikl bezprostřední předchůdce akčního umění - akční malba. Pro tyto umělce (nejznámějším je Jackson Pollock) byl stejně důležitým, ne-li důležitějším, spíše akt vzniku obrazu před jeho finální podobou. Podobně v Evropě mezitím tvoří Georges Mathieu. Ten na svá obrovská plátna nanáší barvu často pouze svýma rukama za použití energických gest. Mathieu svou prezentací v Ósace přinesl tento způsob tvorby do Japonska, kde si ho osvojila skupina Gutai. Tato skupina onu malbu spojila s různými akcemi a tento způsob práce pak můžeme považovat za první náznaky happeningu. Vliv na vznik happeningů měl bez pochyby i americký skladatel a umělec John Cage, který do svého koncertu probíhajícího v roce 1952 zapojil zároveň čtení poezie, tanec, projekce fotografií a filmu a v neposlední řadě i výstavu obrazů White Painting od Roberta Rauschenberga. Celé toto dílo Cage pojmenoval Theater Piece No. 1, jímž se do dějin zapsal jako jedním z prvních happeningů. Ovšem za úplně prvního umělce, který slovo happening ve své tvorbě použil, je považován taktéž americký umělec Allan Kaprow (v jeho akci 18 Happenings in 6 Parts v roce 1959). Ten později v článku o Jacksonu Pollockovi uvedl úplně první definici happeningu, která zní následovně:

*„Happening je asambláž událostí, předváděná či vnímaná ve více časech a místech. Jeho materiální prostředí mohou být vytvářena buď uměle, a nebo přebírána z toho, co je po ruce, eventuálně nepatrně pozměněna, také jeho aktivity mohou být vynalézány, anebo jsou zcela všední. Happening se na rozdíl od jevištní hry může přihodit v obchodním domě, za jízdy na silnici... a to buď najednou, nebo postupně. Odehrává-li se postupně, může trvat i déle než rok. Happening je prováděn na základě plánu, ale bez zkoušek, posluchačů a repríz. Je uměním, ale zdá se, že je blíže životu.“<sup>3</sup>*

Výše zmíněný Allan Kaprow byl také členem významného mezinárodního uměleckého hnutí Fluxus, které vzniklo v New Yorku na začátku šedesátých let. Hnutí Fluxus vycházelo z dadaismu a členové usilovali o změnu vnímání dobového umění, snažili se ho vymanit z tradičních výstavních prostorů a tím ho víc zpřístupnit. Také často pracovali s happeningy a performancemi, ve kterých byla preferována jednoduchost před obsáhlými gesty. Zásadním členem stojícím u vzniku hnutí Fluxus byl George Maciunas a k hnutí se také dále hlásili umělci jako Wolf Vostell, Dick

---

<sup>3</sup> Viz Morganová (pozn. 1), s. 12

Citováno z: Burda Vladimír, Happening ve smyčce, in: *Výtvarná práce*, č. 15/1968, s.1

Haggings, Joseph Beuys, Nam June Paik nebo Yoko Ono. V polovině šedesátých let se členem hnutí stal i Milan Knížák.

Na dadaismus a surrealismus se odkazovala i situacionistická internacionála, která vznikla v Itálii v roce 1957. Umělci, kteří se k internacionále hlásili, věřili, že umělecká praxe je politický čin a že uměním lze dosáhnout revolučních změn.<sup>4</sup> Věřili, že umělecký zásah do každodenního prostředí by mohl probudit lidi, aby se více zajímali o své okolí a mohl by vést k proměně společnosti. Jeden z představitelů Giuseppe Pinot-Gallizio se ve své instalaci *Jeskyně antihmoty* snažil zapojit diváky a tím je dovést k uvědomění, že i oni svou přítomností spoluvytváří a ovlivňují atmosféru.

V následujících letech se umění happeningů a performance stále rozšiřovalo a mezi umělci se těšilo čím dál tím větší oblibě. Oblíbili si je například umělci věnující se aktivismu nebo politickému umění. Politické umění má původ v šedesátých a sedmdesátých letech v již zmíněné situacionistické internacionále, hnutí Fluxus a ve feministickém hnutí.

V rámci tvorby *Ztohoven bych zde také ráda krátce zmínila kořeny umění pracujícího s reklamou a marketingem, které na formy akčního umění v pozdější době navazuje. Začlenění reklamy do díla můžeme vidět například na obraze *The Cardiff Team* (1912-13) Roberta Delaunayho, kde z obrazu svítí jasně žlutý plakát s nápisem *Astra*, odkazující na značku letadel. Delaunay tak vyjádřil obdiv k těmto dvěma symbolům moderní doby. Vyjádřil tím nejenom obdiv letecké dopravy, ale i zálibu v reklamě jako v novém, živém a netradičním způsobu komunikace.<sup>5</sup> V obraze *Au Bon Marché* od Pabla Picassa jsou vloženy přímo výstřižky s reklamou na obchodní dům. Tohoto principu koláže z reklamních katalogů, brožur a magazínů později využívali dadaisté. Například autoři Raoul Hausmann nebo Hannah Höch. Tyto reklamní materiály pro ně byly neustálým zdrojem předpřipravených motivů, pomocí kterých mohli vytvářet díla kritizující buržoazní společnost. Používali stejné techniky, které pro své potřeby zavedl tisk a reklama – fotomontáže a vystřihávání určitých částí fotografií.<sup>6</sup> Ve velkém pak dále pracoval s reklamou například pop art v padesátých a šedesátých letech. Ten cíleně využíval reklamního designu a komerčních produktů, aby reagoval na vzrůstající konzum.*

---

<sup>4</sup> Dempsey Amy, *Umělecké styly, školy a hnutí*, Praha 2002, s. 213

<sup>5</sup> Varnedoe Kirk, Gopnik Adam, *High and Low, modern art (and) popular culture*, New York 1990, s. 248

<sup>6</sup> *Ibidem*, s. 260

## 1.2 Akční umění v Čechách

V Čechách se akční umění nejvíce rozvíjelo v šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech, kdy se stalo důležitým prvkem zejména v neoficiálním umění, které se u nás provádělo často v uzavřeném a utajeném společenství lidí pohybujících se v uměleckém prostředí.

Za bezprostřední předchůdce akčního umění je považována Skupina RA vycházející ze surrealismu. Členové Václav Zykmond a Miloš Koreček pořádali společné akce, které nazývali „řádění“. „Řádění“ proběhla celkem dvakrát, Zykmond při nich instaloval různé předměty včetně svých přátel a vzniklé instalace následně fotografoval. Celé toto téměř až ritualizované počínání bylo pak dokumentováno Korečkem.

Dále bych ráda jmenovala Vladimíra Boudníka, který v roce 1949 založil vlastní umělecký styl explosionismus, stojící na principu asociací. Vychází z každodenní reality, kterou člověk vstřebává a následně může v mozku uložené vjemy používat pro kreativní činnost. Tento umělecký směr Boudník propagoval tak, že spolu s malířským stojanem vyrážel ven na Staré Město a na ulici překresloval to, co viděl v opadaných omítkách. Později se omezil pouze na obrazový rám a ten přikládal přímo na zdi a vytvářel tak na moment nehmotný obraz. Někdy jeho činnost vzbudila zájem kolemjdoucích, kteří s ním o jeho jednání diskutovali.

Zajímavá je také dadaistická poezie Jiřího Koláře, který je známý spíše díky svým kolážím. V knize Návod na upotřebení z roku 1965 se objevují básně, které působí jako návod na nějakou uměleckou akci nebo happening. Podobné texty tvořil i básník Ladislav Novák.

Za průkopníka akčního umění u nás je považován Milan Knížák. Začal vytvářením tzv. krátkodobých výstav, během kterých přímo na ulici Nového Světa shlukoval nejrůznější předměty a vytvářel tak instalace, které měly náhodného kolemjdoucího vytrhnout z každodenního stereotypu. Později založil spolu s několika svými přáteli skupinu Aktuální umění, se kterou zorganizoval v prosinci 1964 happening Aktuální procházka po Novém Světě s podtitulem Demonstrace na všechny smysly. Na začátku procházky dostal od organizátorů akce každý účastník nějaký předmět (příbor, vázu, botu,...), který měl nosit v ruce po celou dobu akce. Následně se vydávají na procházku, během které mívají nejrůznější scény, jako například otevřené okno do místnosti, kde sedí muž a jí, ležícího hudebníka hrajícího na kontrabas nebo

náhodně umístěné předměty (nábytek či kusy oděvu svázané dohromady a pověšené z pouliční lampy). V jiné části akce byli také účastníci zavřeni do místnosti, kde bylo rozlito velké množství voňavky. Skupině Aktuální umění se tak podařilo narušit zaseté koleje každodenního života účastníků a jistým způsobem ho ozvláštnit. Nutno podotknout, že se pojetí happeningů v našem prostředí lišilo od happeningů na Západě, kde se odehrávaly převážně v prostorách galerií nebo na divadelních jevištích a umělci neměli takové tendence zapojovat diváky do dění akce.

## 2. Aktivistické skupiny

### 2.1 Světové aktivistické skupiny

Ráda bych se ve zkratce zmínila o nejvýznamnějších aktivistických skupinách, věnujících se hlavně politice, reklamě a sociálním tématům. Tyto skupiny často proměňují estetickou hodnotu umění na etickou, snaží se reflektovat problémy ve společnosti a někdy k daným problémům hledají řešení.

Jako první zmíním skupinu, jejíž kořeny sahají až do roku 1977, kdy proběhly její první akce. Tou je Billboard Liberation Front. Ve svých akcích napadají znění reklamního sdělení na billboardech a často pouze změnou několika slov vytváří sdělení úplně nové.

Další organizací bojující proti reklamě je skupina Adbusters založená v roce 1989. Má na svědomí několik kampaní jako například Buy Nothing Day (bojující proti sílicímu konzumerismu), Occupy Wall Street (množství demonstrací proti společenské a ekonomické nevyrovnanosti, proti nadnárodním korporacím a proti vlivu lobbistů na vládu) nebo TV Turn Off Week (během této každoroční kampaně vybízejí rodiny, školy a děti, aby na týden vypnuly televizní obrazovky a začaly žít opravdový život). Využívají také techniky tzv. subvertisingu, kdy vtípně pozměňují reklamy známých světových značek.

RTMark je americká skupina sdružující a podporující umělce, kteří se snaží nabourat image velkých korporací. RTMark pracuje se stejnými strategiemi, které jsou pro korporace běžné (PR akce, tiskové zprávy) a tyto strategie obrací proti korporacím samotným. Nejznámějším je projekt z roku 1993, kdy skupina nakoupila velké množství panenek Barbie a vojáků G. I. Joe, přičemž obě verze postaviček v sobě měly mechanismus, díky kterému mohly k dítěti promlouvat skrze předem nahrané a pro danou hračku stereotypní věty. Umělci z RTMark v hračkách mechanismy vyměnili, a tak se stalo, že panenka Barbie velela k útoku a G. I. Joe říkal, že má rád růžovou. Následující den v rámci záruky vrátili zdánlivě neporušené hračky zpět do obchodů. Poté, co si poupravené hračky několik dětí koupilo a veřejnost na to upozornila reportáž v televizi, se RTMark ke své akci přiznali a vyzvali veřejnost k diskuzi o gendrových předsudcích.

Na skupinu RTMark navazuje dvojice Yes Men (Andy Bichlbaum a Mike Bonanno), kteří pracují s tzv. „korekcí identity“ spočívající ve vystupování pod identitou osoby, kterou kritizují. Prvotním impulsem bylo vytvoření falešné webové stránky Světové obchodní organizace, skrze kterou začali dostávat pozvánky na různé akce, na kterých Yes Men následně vystupovali jako zástupci zmíněné organizace. Největší účinek měla jejich akce Bhópálská katastrofa, kdy 3. prosince 2004 při dvacátém výročí oné katastrofy vystoupil v BBC Andy Bichlbaum jako mluvčí společnosti Dow Chemicals a oznámil plánované rozprodání společnosti Union Carbide (společnost, které byla zodpovědná za průmyslovou havárii v Bhópálu). Řekl také, že vydělaných 12 miliard dolarů věnují na vyčištění místa katastrofy, na odškodnění a doživotní lékařskou péči pro všechny oběti nehody a zbytek pak na výzkum rizik Dow Chemicals. Než se přišlo na to, že jde o falešného mluvčího, ztratila společnost na akcích dva miliony dolarů.

Trochu jiný způsob aktivismu podobající se nejvíc performance praktikuje skupina Surveillance Camera Players, jenž vznikla v New Yorku v roce 1996 a která svérázně protestuje proti všudypřítomným kamerám na veřejných místech, jenž narušují soukromí lidí. Skupina před těmito kamerami sehrává předem připravené divadelní scénky. Jelikož kamery nesnímají zvuk, skupina ve svých hrách používá pomocné cedule s textem.

## **2.2 Aktivistické skupiny v Čechách**

### **2.2.1 Kamera Skura**

Kamera Skura je skupina, která vznikla v roce 1996 na Ostravské univerzitě. Utvořili ji studenti ateliéru intermédií Petra Lysáčka. Od předchozích českých skupin se Kamera Skura odlišovala hlavně tím, že potlačila individuální identitu jednotlivých členů a kladla důraz na kolektivní identitu, se kterou záměrně pracovala hlavně v počátcích své tvorby. To demonstrují například ve své performance z roku 1997 Vizualizace společného ducha skupiny, kdy sevření ve společné svěrací kazajce usilovali o vytvoření portréту skupiny. Promítali na strop své portréty a jakýmsi analogovým morphingem chtěli spojit všechny své vlastní portréty v jeden. Nejenom



tímto novým přístupem k identitě dali základ následně vznikajícím skupinám jako Pode Bal, Rafani, Guma Guar nebo právě Ztohoven.

Jejich nejznámější projekt byl Superstart, který připravili speciálně pro Benátské bienále v roce 2003 ve spolupráci se slovenskou uměleckou skupinou Kunst-fu. Superstart byl postaven na propojení postavy Ježíše Krista jakožto symbolu duchovna a prvku gymnastických kruhů symbolizujících sport, který znázorňuje formu mediální zábavy a spotřební kultury.

### **2.2.2 Pode Bal**

V roce 1997 vznikla skupina Pode Bal v čele se třemi stálými členy Petrem Motyčkou, Antonínem Koppem a Michalem Šimlem. Ve svých projektech využívají strategií, které se používají především v reklamě a marketingu. K těmto oborům měla velká část skupiny blízko, protože často v civilním životě členové skupiny v reklamních agenturách pracovali. To se odráží v celkové image skupiny a stylizaci jejich projektů. Dále se věnovali intervencím do veřejného prostoru a vytvářeli i instalace v galeriích.

S reklamou pracovali například v projektu Větší množství státní drogy, kdy využívali principu tzv. antireklamy, a manipulovali s již existujícím reklamním sdělením. Výslednými plakáty kritizovali fakt, že některé drogy stát zakazuje, zatímco jiné drogy nechává volně prodejně a jejich propagace ve veřejném prostoru je zcela v pořádku. Drogové tématické se věnovali i v předchozím projektu Prohibice parlamentu.

Další projekt Malík urvi / Galerie etablované nomenklatury patří k nejúspěšnějším projektům skupiny. Byla to reakce na polistopadovou politickou situaci, kdy v důležitých politických funkcích zůstávali politici, kteří v době komunismu byli na významných postech v KGB a v StB nebo s nimi spolupracovali. Na začátku roku 2000 vystavili ve Špálově galerii 36 zvětšených portrétů těchto osob doplněných o jejich životopisy, jež hovořily o jejich politických aktivitách před a po roce 1989. Projekt měl i druhou negalerijní část. Tou byla kampaň v pražské MHD a v časopisu Annonce.

Podobně politickým a politicko-historickým tématům se Pode bal věnoval i ve svých dalších projektech. Ráda bych zmínila například Crossdressing, kdy chtěli vyrovnat genderovou nevyváženost nově odhaleného pomníku Obětem komunismu a několik postav ze sousoší oblékly do dámských šatů. Dále třeba happening Zimmer Frei

probíhající na jednom z nádvoří Pražského hradu v rámci výstavy politického umění Politik-um. Součástí tohoto happeningu byl bílý nápis Zimmer Frei na červeném pozadí a několik velkých míčů. Pode bal tak reagoval na odsun německých obyvatel ze Sudet po Druhé světové válce. Nebo do třetice Věrní zůstaneme, kdy skupina nainstalovala a následně za účasti smyčcového kvarteta a s několika hosty slavnostně odhalila pomník prezidenta Edvarda Beneše v Zítkových sadech. V tomto případě to byla reakce na nekompromisní a jednotný souhlas politiků s Benešovými dekrety.

### 2.2.3 Rafani

Umělecká skupina Rafani se uvedla na uměleckou scénu výstavou v Galerii Akademie výtvarných umění v listopadu 2000. Celou čelní stěnu galerie pokryla malbou, na které byli vyobrazeni čtyři členové skupiny oblečení v černých kalhotách, kravatách a růžových košilích a stojící na počátku cesty. Na protější stěně byl nápis „naše spojení je vyšší formou individuality“. Výstavě předcházela plakátová kampaň po ulicích Prahy lákající na jídlo a pití zdarma. Vernisáž výstavy byla pojata jako ustanovující událost, byl přednesen slavnostní proslov a bylo rozdáváno pití a guláš s chlebem. Během zmíněného projevu mimo jiné o sobě Rafani řekli následující:

*„Vznikají jenom skupiny s nejasným programem, jejichž existence je často pouhou zástěrkou individuální ctižádosti jejich členů. V této situaci se ustanovuje umělecká skupina Rafani, aby přerušila idylu nepsaných dohod a rozdaných karet, aby se k problémům, konkurentům a odpůrcům postavila čelem, s odhodláním, s promyšlenou vnitřní strukturou a s jasným cílem své činnosti. Umělecká skupina Rafani tvoří uprostřed současné společnosti, nevyhýbá se jejím palčivým tématům. Podrobuje je důkladnému rozboru, který přinese nová a silná vyjádření.“<sup>7</sup>*

Tímto projevem a vůbec celou výstavou Rafani definovali formu svého vystupování. Hned z počátku se vymezili vůči ostatním uměleckým skupinám. Jejich následující akce byly většinou doprovázeny projevy vysvětlujícími kontext a popřípadě

---

<sup>7</sup> Zálešák Jan, *Umění spolupráce*, Praha 2011, s. 148

v nich konkretizovali znění svých stanovisek. Později tak například označili své akce jako snahu o „dosažení společnosti s vyšší kvalitou lidství“.<sup>8</sup>

Několik dní po vernisáži uskutečnili svou první akci ve veřejném prostranství. Nesla název Lásky a spočívala v natření Lennonovy zdi<sup>9</sup> na pražské Kampě zelenou barvou a připsání bílého nápisu LÁSKA. Rafani tímto způsobem chtěli protestovat proti současnému úpadku hodnot. Absurdní byl výsledek přestupkového řízení, kdy bylo skupině nakázáno uvést zeď do původního stavu, což znamenalo další přetření.

V následujících letech se Rafani hodně věnovali otázce národní identity a s tím spojené problematice rasismu a extrémistických projevů (výstava Boj, performance Sudety, výstava Otec nebo výstava Böhmisch).

Dalším zajímavým projektem je Demonstrace demokracie, kdy 27. října 2002, tedy večer před státním svátkem Dnu vzniku samostatného československého státu, zapálili pod sochou svatého Václava na Václavském náměstí tři velké černobílé české státní vlajky. Dle pozdějšího prohlášení tak zkoumali mezní možnosti demokratického systému, hranici mezi využíváním a zneužitím a rozporný vztah mezi právy a povinnostmi občana vůči státu.<sup>10</sup>

V poslední řadě bych ráda zmínila dva projekty, které propojují umělecké prostředí a během kterých Rafani pokaždé přišli do konfrontace s Národní galerií. První akce se odehrála v listopadu 2004, když se tři členové, společně s dalšími umělci vykáleli ve Veletržním paláci v expozici moderního a současného umění. Jednalo se o jasný protest proti tehdejšímu vedení Národní galerie, v jehož čele stál Milan Knížák mající nedaleko „místa činu“ také vystaven svůj obraz. Druhý projekt nesl název Nad propastí. Rafani si přes Dům umění v Brně zapůjčili obraz z Národní galerie. Šlo o obraz Magdaleny Cubrové Nad propastí, jenž dal název samotnému projektu. Tento obraz, který nikdy nebyl vystaven ani zapůjčen, byl z doby normalizace a byl namalován poměrně zapomenutým autorem. Název obrazu byl také poměrně výstižným pro následující čin, ke kterému jej skupina chtěla použít. Obraz opatřili vodotěsným obalem a potopili ho na dno Orlické přehrady.<sup>11</sup> Tímto projektem Rafani směřovali opět

---

<sup>8</sup> Viz. Zálešák (pozn. 7), s.148

<sup>9</sup> Zeď bývala kdysi symbolem politického vzdoru, dnes funguje jako památník revolty v době komunismu.

<sup>10</sup> Viz. Zálešák (pozn. 7), s. 154

<sup>11</sup> Orlická přehrada je známa, tím, že do ní byla „uklízena“ těla nevhodných podnikatelů v devadesátých letech.

k tématu národní paměti, ale také k otázce, jak kulturní instituce rozhoduje o umělecké hodnotě a jak se staví ke kulturnímu dědictví minulosti.<sup>12</sup>

#### 2.2.4 Guma Guar

Skupina Guma Guar na rozdíl od předchozích skupin nevznikla na akademické půdě jako seskupení studentů. Jeden ze zakládajících členů Milan Mikuláščík měl na umělecké scéně již několikaletou praxi, spolupracoval například s Janem Nálavkou v umělecké dvojici MINA. Další dva čelní stojící na počátku skupiny Dan Vlček a Richard Bakeš společně původně spolupracovali v rámci své hudební tvorby. Společný zájem o elektroakustickou hudbu a stejné politické názory (nesouhlas se západním neoliberalismem a militarismem) dal základ vzniku skupiny Guma Guar a z počátku formoval jejich tvorbu. V tomto duchu se nesly i jejich první dvě výstavy, které probíhaly téměř ve stejném čase. První Buňka/Cell v Galerii Jelní, kde pomocí obrazových montáží kritizovali válečný konflikt v Iráku a Afghánistánu a druhá s názvem Reconstructing the Utopia System Rules v Galerii AM 180 zaměřená na hudební subkultury, kde bylo vystaveno mimo jiné video 2631 Frames, které je složené z portrétů účastníků Czechtekku.

Na rozdíl od předchozích skupin, svou tvorbu prezentovali téměř výhradně v prostorách galerií, jelikož podle nich je prostor galerií stejně veřejným místem jako ulice či náměstí. Přesto pro ně galerie zůstává pouze prostředkem pro vyjádření politických názorů a kritiky společnosti. Co se týká jejich politického přesvědčení, v rozhovoru s Travisem Jeppesenem ho popsali jako křížení umírněného anarchismu s neomarxismem.<sup>13</sup>

V první řadě bych se ráda zmínila o instalaci, kterou Guma Guar vytvořili pro výstavu politického umění Bad News v Polsku. Vystavili plakát, na němž byl vyobrazen papež Benedikt XVI. držící v pravé ruce uťatou hlavu Eltona Johna. Plakát byl doplněn nápisem „Wszycscy jestescie ciotami!“, což v překladu znamená „Všichni jste buzeranti!“. Skupina tím chtěla reagovat na odmítavý postoj katolické církve (obzvláště té polské) k homosexualitě. Toto umělecké dílo polskou veřejnost šokovalo a druhý den

---

<sup>12</sup> Viz. Zálešák (pozn. 7), s 161

<sup>13</sup> Jeppesen Travis, Guma Guar, *Disorientations*, <http://disorientations.com/2008/04/03/guma-guar/>, vyhledáno dne 17.4.2017

bylo po vernisáži z výstavy odstraněno. Zajímavé na tom je také to, že výstava Bad News si ve vlastních tiskových zprávách kladla za úkol sledovat hranici současného umění. Guma Guar zřejmě onu hranici překročili...

Další projekt, který měl nečekaný konec byla výstava Meze tolerance, kterou vytvořili v rámci výstavního cyklu Galerie Hlavního města Prahy Hustý provoz. Tento cyklus měl mapovat nezávislou scénu současného českého umění. Skupina se ve své instalaci zaměřila na nově vznikající politický trend antikomunismu. V březnu 2008 byl soudem vůbec jako první politické hnutí po roce 1989 zakázán Komunistický svaz mládeže. Umělci využili příhodné doby konání výstavy (od 23. dubna 2008) a nabídli Komunistickému svazu mládeže prostory galerie na Staroměstské radnici pro jejich prezentaci. Na výstavě se tak objevily materiály jako podpůrné dopisy od zahraničních organizací, letáky, dokumentace aktivit svazu mládeže nebo třeba spisy dokumentující soudní jednání. Dle prohlášení skupiny měla výstava vyjádřit podporu principu svobody slova. Doba výstavy však neměla dlouhé trvání. 1. května jí poničila skupina neznámých vandalů, kteří výstavní plochy posprejovali sprejem a některé plakáty potrhali. Galerie po tomto incidentu výstavu sama předčasně ukončila, aniž by o tom dala umělcům předem vědět.

Podobně skončil i projekt Kolektivní identita, která byla připravena pro Galerii Artwall, která je tvořena plochami zdí na Nábřeží kpt. Jaroše. Skupina využila probíhající reklamní kampaně společnosti Praha Olympijská, která propagovala záměr města Prahy stát se v roce 2016 místem konání Olympijských her. Na původních plakátech byli vyobrazeni známí sportovci a osobnosti společně s logem společnosti Praha olympijská a nápisem „Všichni jsme v národním týmu“. Guma Guar využila metody subvertisingu a místo sportovců se u nápisu a loga objevili osobnosti známe pro propojení politiky a organizovaného zločinu jako například Viktor Kožený nebo František Mrázek. Tyto ironicky působící plakáty se samozřejmě nelíbily společnosti Praha olympijská a ta žádala o odstranění instalace s odůvodněním, že jde o neoprávněné využití sloganu a loga. Tato stížnost ovšem neprošla. O pár dní později byly neznámými vandaly plakáty přetřeny a výstava tak skončila.

Nutno zmínit, že ani skupina Guma Guar ve svých projektech nevynechala kritiku Milana Knížáka. Tomuto tématu věnovali projekt Milan Knížák - Podivný Kelt, v rámci kterého uspořádali fiktivní Knížákovu výstavu. Mimo zmíněné kritiky Milana Knížáka se výstava zabývala také otázkou autorství.

### 3. Skupina Ztohoven

Pokud bychom měli mluvit o vzniku umělecké skupiny Ztohoven, tak můžeme pouze zmínit první projekt, kterým o sobě dali vědět. Bylo to 14. ledna zakrytím poloviny neonového srdce od výtvarníka Jiřího Davida, které bylo nainstalováno nad dominantou Pražského hradu. Uskupení několika umělců nebylo žádným způsobem oficiální. Šlo pouze o partu mladých umělců, jenž sdíleli názor na veřejné dění a chtěli ho společně vyjádřit. Podle slov jednoho z členů, který se účastnil zakrytí srdce, neměli během vytváření prvního projektu ani název. Teprve po té, co byl zájem médií větší, než se očekávalo, vymysleli název a začali přemýšlet nad dalšími projekty.<sup>14</sup>

Jak je z názvu zřejmé, jde o slovní hříčku, která v mluvené formě zní dvojsmyslně. Vulgární varianta na první dojem zaujme a zaujmout a šokovat jsou prostředky, se kterými se skupina snaží pracovat. Ale pokud se zamyslíme nad variantou méně vulgární, tak zjistíme, že i ta může v jistém smyslu vystihovat to, o co skupině v jejich projektech jde. Dostat se ven z konvenčního života, ven z balastu reklam a médií, ven z pomyslného stáda ovcí. Podobnou slovní hříčku, založenou na stejném principu, použila skupina Pode Bal pro svou výstavu *Malik Urvi*.

Členové skupiny se povětšinou snaží držet v anonymitě, proto každý člen vystupuje pod pseudonymem. Stejně jako název, tak i umělecká jména mají hravou formu. Jde totiž o kombinaci slov, která na první dojem znějí jako jméno, ale mají i další význam<sup>15</sup> (například Petr Žilka, Anna Bolická, Zdeněk Dostál, Tomáš Mrnc atd.). Členy jsou převážně studenti uměleckých škol a mladí umělci, ale i další sympatizanti často jiných povolání. Přesný počet není znám. V současné době se počet členů pohybuje kolem několika desítek, ale tento stav je dosti proměnlivý a ne všichni členové jsou aktivně činní, ale zapojují se pouze příležitostně. Zároveň se jejich tvorba neomezuje pouze na projekty v rámci skupiny, ale každý souběžně pracuje na svých individuálních dílech, popřípadě jsou jinak zaměstnaní.

Z veřejně nejznámějších členů skupiny můžeme jmenovat Romana Týce, který se stal známým také díky vlastním projektům (například svým prvním projektem, kdy během povodní v roce 2002 sjížděl na kusu dřeva rozvodněnou Vltavu nebo svou asi mediálně nejznámější akcí, kdy vyměnil postavy klasických fádnic panáček na

---

<sup>14</sup> Kománková Jana, Ztohoven: Změna je možná, *Proti šedi*, <http://www.protisedi.cz/article/ztohoven-zmena-je-mozna>, vyhledáno dne 14.3.2017

<sup>15</sup> tato slovní hříčka se nazývá kalambúr

světelných semaforech za kreativnější postavičky napodobující lidi v nejrůznějších situacích) a který je často považován za neoficiálního „frontmana“ skupiny. Nebo například Petr Žilka, který se objevuje v médiích jako tiskový mluvčí.

Zařadit umělecké aktivity Ztohoven do jedné „škatulky“ není úplně snadné. Ve svých projektech se věnují převážně aktuálním společenským problémům zejména v okruhu politiky, médií, reklamy, osobní identity nebo internetu a tyto kategorie se v jejich tvorbě často překrývají.

Ztohoven se snaží svými projekty spíše klást otázky, než na otázky odpovídat. Chtějí, aby jejich projekty vyvolaly potřebu lidí nad danou tematikou přemýšlet. Aby lidé přestali být pouze netečnými konzumenty, ale aktivně se zajímali o problémy společnosti kolem sebe. Nedílnou součástí každého projektu je následné doznění v médiích. Dříve, před rozkvětem internetu a ostatních mediálních sdělovacích prostředků, v této fázi většina projektů pro veřejnost skončila. Dnes mohou lidé na internetu komentovat a diskutovat nad danou událostí. Tím tomu dodávají další rozměr a tak následně vzniká mediální obraz projektu, který z něj samotného vytváří mediální objekt.

### 3.1 Otazník nad hradem

Projekt s názvem Otazník nad Hradem byl úplně prvním projektem, kterým na sebe umělecká skupina Ztohoven upozornila. Akci předcházela instalace neonového Srdce od českého výtvarníka Jiřího Davida, které nechal 17. listopadu 2002 na věž baziliky sv. Jiří umístit Václav Havel<sup>16</sup>. Nutno podotknout, že sám autor Jiří David později prohlásil, že jeho Srdce nemá být oslavou 17. listopadu nebo adorace Václava Havla<sup>17</sup>, který srdce přidával ke svému podpisu a tedy s ním tento symbol bývá také často spojován.

Samotná akce skupiny Ztohoven proběhla v podvečer úterý 14. ledna 2003. Den před tím, než poslanci a senátoři volili nástupce tehdejšího prezidenta Václava Havla. Členové skupiny vyšplhali na lešení k srdci a pokusili se zakrýt černou látkou levou polovinu Srdce. Na nějaký moment tak nad Pražský hradem místo srdce svítil otazník. Ten ovšem nesvítil dlouho, jelikož mu Správa Pražského hradu vypnula přívod proudu. Vypnutí proudu bylo následně označeno za bezpečnostní krok. Lešení, na kterém stáli umělci a kde byly i elektrické rozvody, bylo ve vlhku. Po skončení akce hradní policie zaznamenala osobní údaje aktérů a případ předala dál místní policii.<sup>18</sup>

Jediné vyjádření, které k této akci skupina vydala, bylo následující prohlášení zveřejněné na jejich webových stránkách:

*„Jestliže se vytratí láska a porozumění, jestliže lidstvo přestane vnímat významy sdělení těch, kteří jsou jejich součástí a bude zkoumat pouze formy a ne obsahy, zbudou jen otazníky, které se rozsvěcují spolu s diskursem o budoucnosti českého trůnu a směřování lidstva vůbec. Jsou vám tedy otazníky bližší než jistota tepajících srdcí?“<sup>19</sup>*

V rozhovoru pro webový server Protišedi.cz v roce 2011 jeden z členů skupiny řekl zpětně k akci: „Havlovi končilo volební období a nad Hradem viselo srdce. Nám přišlo, že tehdejší dobu vyjadřuje spíš otazník, tak jsme ho půlku překryli. Dorazili policajti a chtěli zasahovat, jenže zrovna šel kolem ministr kultury Dostál a zajímal se,

---

<sup>16</sup> [http://www.ztohoven.com/?page\\_id=122](http://www.ztohoven.com/?page_id=122), vyhledáno 31.1.2017

<sup>17</sup> iDNES.cz - MF DNES, *iDnes*, David: Dal jsem všanc myšlenku a nesu následky, <http://kultura.zpravy.idnes.cz/david-dal-jsem-vsanc-myslenku-a-nesu-nasledky>, vyhledáno 31.1.2017

<sup>18</sup> iDNES.cz - efa, Místo srdce svítil na Hradě otazník, *iDnes*, <http://kultura.zpravy.idnes.cz/misto-srdce-svitil-na-hrade-otaznik>, vyhledání 31.1.2017

<sup>19</sup> [http://www.ztohoven.com/?page\\_id=32](http://www.ztohoven.com/?page_id=32), vyhledáno dne 31.1.2017



co se děje. Zavolal přímo Havlovi a zeptal se ho na jeho názor. Havel řekl, že pokud to rozpoutá debatu nad veřejným prostorem, je to v pořádku.<sup>20</sup>

A to je to, o co skupině Ztohoven jde – rouzpoutat debatu a vzbuzovat otázky. Motiv otazníku od této prvního akce provází Ztohoven v každém jejich dalším projektu. Někdy více zřejmě a někdy méně.

Otazník je velmi typický například také pro slovenského umělce Júliuse Kollera. Tento symbol se stal prakticky jeho podpisem a pomocí něj znázorňoval svůj kritický pohled na každodenní život a realitu. Používal ho v nejrůznějších formách - ve svých kresbách, malbách nebo také u nejrůznějších akcích, jako byl jeho náhodný land-artový projekt, kdy na kopci zorganizoval skupinky dětí do tvaru otazníku a on sám se stal jeho tečkou.

---

<sup>20</sup> Viz. Kománková (pozn. 14), <http://www.protisedi.cz/article/ztohoven-zmena-je-mozna>, vyhledáno dne 14.3.2017

### 3.2 Znásilnění podvědomí

Svojí druhou akci skupina nazvala Znásilnění podvědomí. V pražském metru během 2. listopadu 2003 přelepili několik stovek reklamních plakátů ve světelných vitrínách (agentura euroAWK vlastníci vitríny mluví o zhruba osmi stovkách<sup>21</sup>) velkými bílými plakáty pouze s černým otazníkem a s červeným odkazem na jejich webovou stránku. Během přelepování plakátů nepadlo na členy skupiny žádné podezření, že by prováděli cokoli nelegálního, zaměstnanci dopravních podniků a kolemjdoucí je považovali za pracovníky reklamní agentury.

Na uvedené webové adrese byl pak uveden pouze čas, kdy zveřejní více informací. V avizovaných 17 hodin se na stránkách objevila informace o vernisáži, která se konala o dvě hodiny později ve vestibulu stanice metra Dejvická. Zde Ztohoven přetvořili dvacet citilightů na svá umělecká díla, často parodující reklamy na známé značky. Událost se podobala klasické vernisáži - nechyběly chlebíčky, víno ani hudba a kromě samotných členů skupiny se zahájení výstavy zúčastnilo asi dalších 150 lidí.<sup>22</sup> Celá akce včetně instalace se obešla bez jakéhokoli dramatického zásahu policie. Agentura euro AWK nelegální plakáty do druhého dne odstranila a podala trestní oznámení na neznámého pachatele, jelikož podle agentury byly některé vitríny poškozeny.

Na webových stránkách skupiny byla po akci uveřejněna fotogalerie z příprav celé akce a galerie s přetvořenými citiligy a stejně jako u přechozího projektu Otazník nad hradem i manifest:

*„Reklama je nejmocnější médium. Útočí na nás z televize, rádia, z internetu, ze stránek časopisů... Zahlcuje ulice, dopravní prostředky, poštovní schránky i veřejné záchodky. Nevyhnete se jí. I když zdánlivě nabízí různé zboží, představuje stále tentýž dokonalý svět, ve kterém se po sladkém hubne, kde žvýkačky čistí zuby, cigarety chutnají a voní a auta jsou nejbezpečnějšími místy na světě. Hodnoty bez hodnot, krása bez krásy. Možná si myslíte, že vás se to netýká. Reklama ale postupně a nenápadně znásilňuje podvědomí každého z nás. Proto si bereme slovo. Zneužíváme reklamu, která zneužívá naše nejnítěnější touhy, myšlenky a city, aby prodávala zboží. Překrucujeme ji,*

---

<sup>21</sup> iDNES.cz – lkr - kot, Za překrytí reklam padlo trestní oznámení, *iDnes*, <http://zpravy.idnes.cz/za-prekryti-reklam-padlo-trestni-oznameni>, vyhledáno 31.1.2017

<sup>22</sup> Ibidem

*pozměňujeme ji, přetváříme ji tak, aby alespoň jeden den mluvila řečí umění. Vytváříme jiné reklamy. Takové, které nemůžete přejít bez povšimnutí. Takové, které vzbuzují neklid. Takové, které se nesnaží vplížit do vaší mysli bočním vchodem podvědomí. Třeba budou i vám otazníky milejší než dokonalý svět vyretušovaných tváří.*<sup>23</sup>

Přetvořené citylighty na vernisáži ve stanici metra Dejvická měly rozličnou podobu. Výtvarníci často pracovali s možnostmi světelných vitrín jako je podsvícení nebo hloubka prostoru za sklem. Vznikaly tedy jednodušší grafiky, v mnoha případech parodující známé reklamní plakáty nebo odkazující na téma podvědomí a reklamy a v některých vitrínách se objevily i složitější instalace využívající prostoru za i před sklem.

Celou akcí chtěla skupina Ztohoven vzbudit pozornost u lidí, kteří každý den mívají reklamy (nejenom) v metru a donutit je zamyslet se nad tím, jak všudypřítomná reklamní masáž ovlivňuje jejich životy, jejich myšlení a rozhodování. Obzvláště v této době, kde je reklamy ve veřejném prostoru až přehnaně moc. Ikdyž se můžeme snažit sebevíc, jejímu vlivu se nevyhneme. Sdělení reklam, které nás obklopují, konzumujeme nevědomky, ať chceme nebo ne. Ztohoven tak zneužili reklamu, která zneužívá naše podvědomí.

Zásah do míst, kde se objevují reklamní sdělení je celkem typický pro aktivismus zabývající se reklamou. V zahraničí existují skupiny, které se zaměřují výhradně na zásahy do reklamních ploch, jako například Billboard Liberation Front. U nás jde obvykle pouze o jednotlivé akce. Zásahy do míst, kde by měla být reklama využíval už třeba Jiří Valoch nebo Eva a Martin Mrázikovi umístěním svých plakátů a letáků do místní MHD. Větší zásahy nebyly v době totality do veřejného prostoru možné, jelikož jakákoli forma veřejného vyjádření kritiky nebo nesouhlasu měla za následek důrazné potlačení a přísný trest. Proto se u nás na rozdíl od západního světa mezi šedesátými a osmdesátými léty tento druh aktivit nerozvíjel.

Mezi současnými českými skupinami mají k reklamě a marketingu nejbližší Pode Bal, kteří mají na svědomí i projekt City Lights, kdy v roce 2000 využili světelných reklamních ploch ve stanici Můstek, aby kolemjdoucí konfrontovali s nevyřešenou komunistickou minulostí.

---

<sup>23</sup> <http://lh282200.zoidberg.idn.cz/znasilneny.podvedomi.php>, vyhledáno 31.1.2017

### 3.3 Mediální realita

Třetím projektem, kterým na sebe skupina Ztohoven upoutala pozornost, byla Mediální realita zrealizovaná v pozdních ranních hodinách dne 17. července 2007. Členové skupiny se nabourali do kamerového systému pořadu Panorama, který vysílá záběry z tuzemských horských a turistických lokací a pomocí počítačové techniky nechala v živém přenosu odvysílat nad Černým Dolem v Krkonoších fiktivní atomový výbuch. Malebný pohled na krkonošskou krajinu zahalila na pár sekund ostrá záře, za kterou se vynořil atomový hřib. Za malý okamžik se obraz kamery rozechvěl a rozšuměl, což mělo evokovat porušení techniky tlakovou vlnou. Během tohoto celého záběru byl v levém dolním rohu uveden odkaz na webové stránky skupiny, kde bylo, stejně jako u předchozích akcí, uveřejněno oficiální prohlášení skupiny:

*„Nejsme žádná teroristická ani politická skupina, účelem není jakkoli společnost strašit, či manipulovat, tak jako jsme toho dennodenně svědky ve světě reálném tak mediálním. Ač už to jsou politické zájmy, nebo zájmy trhu, firem, nadnárodních společností skrytě manipulují, tlačí své produkty a ideje všemi možnými cestami do podvědomí občana. Jemné narušení tohoto systému, apel na čistý rozum člověka, jeho neovlivnitelnost, si myslíme nikdy neškodí ani v demokratické zemi. Proto umělecká skupina Ztohoven před několika lety nabourala veřejný prostor hl. města Praha, zpochybnila prostor reklamy v principu, i prostor konkrétní reklamy jako takové. Dne 17.06.2007 napadla mediální prostor, prostor televize. Narušila ho, zpochybnila jeho pravdivost, uvěřitelnost. Upozornila na možnou záměnu mediálního obrazu světa za svět jako takový, reálný. Je vše, co denně vidíme na obrazovkách televízí pravdou, realitou? Je vše, co je nám médií, novinami, televízí, internetem za pravdu předkládáno opravdu pravdou? Tuto myšlenku má náš projekt uvést, připomenout. Věříme, že i svobodný prostor veřejnoprávní televize takovouto akcí a tedy i své vlastní zpochybnění snese, bude apelem pro budoucnost a připomínkou médiím pravdu dále prezentovat. Díky za svobodná média, svobodný prostor pro společnost.“<sup>24</sup>*

Na skupinu bylo podáno trestní oznámení za šíření poplašné zprávy a také za neoprávněné užívání cizí věci a poškozování cizích práv. Obžalovaní umělci u soudu

---

<sup>24</sup> [http://www.ztohoven.com/?page\\_id=45](http://www.ztohoven.com/?page_id=45), vyhledáno dne 13.3.2017

ovšem razantně odmítli, že by chtěli vyvolat paniku nebo poškodit televizní vysílání.<sup>25</sup> Případ byl důkladně vyšetřován, soudkyně si k prozkoumání samotného výbuchu přizvala odborného znalce z Ústavu obrany proti zbraním hromadnému ničení Daniela Saseho. Sase uvedl, že výbuch mohl, způsobem, jakým byl odvysílán, někoho vyděsit. Na druhu stranu řekl, že vzhledem k zvolenému místu výbuchu a míře destrukce považuje výbuch za nereálně zobrazený. Chyběl ničivý účinek tlakové vlny, který by byl vidět na okolních domech a stromech. Zároveň je podle Saseho nepravděpodobné, že by se výbuch udál v Krkonoších, kde se nevyskytují žádné vojensky důležité cíle.<sup>26</sup>

Okresní soud v Trutnově později falešný atomový výbuch neshledal trestním činem, ale pouze přestupkem. Později bylo zamítnuto i to a skupina zůstala bez trestu.

Správním řízením vedla i Rada pro rozhlasové a televizní vysílání a to se skupinou Ztohoven i samotnou Českou televizí. Ta byla obviněna z nedostatečného zabezpečení vysílání a hrozila jí až několikamilionová pokuta. Česká televize ale byla shledána nevinnou a musela zaplatit pouze administrativní poplatek tisíc korun českých. Umělecké skupině ovšem Rada pro rozhlasové a televizní vysílání udělila pokutu ve výši padesáti tisíc.

Vzhledem k výše zmiňovaným soudním procesům je ironie, že za stejný čin získala skupina Ztohoven cenu NG 333. Jedná se o cenu pro mladé umělce do 33 let, kterou Národní galerie udělovala téhož roku poprvé. Udělení ceny za počin, který je zároveň trestně stíhán, samozřejmě vzbudil velkou vlnu kontroverze. Podle tehdejšího mluvčího České televize Ladislava Štichla tím Národní galerie vyslala velmi špatný signál do společnosti, protože porušování zákonů této země bylo povýšeno na umění a bylo dokonce dekorováno.<sup>27</sup>

Cenu ve Veletržním paláci za skupinu převzal jejich státní zástupce, který před obdržáním ceny ocitoval ustanovení trestního zákona: „Kdo veřejně schvaluje trestní čin nebo veřejně vychvaluje pro trestní čin jeho pachatele, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“

Zároveň s oceněním získali umělci finanční odměnu 333 tisíc korun, kterou přijali. Za přijetí finanční odměny sklidila skupina kritiku jak ze strany některých

---

<sup>25</sup>Pavel Eichler – iDnes - van, Zdařilost atomového hříbu Ztohoven ohodnotil znalec, rozsudek nepadl, *iDnes*, [http://zpravy.idnes.cz/zdarilost-atomoveho-hribu-ztohoven-ohodnotil-znalec-rozsudek-nepadl-1e2-/krimi.aspx?c=A090203\\_111733\\_krimi\\_pei](http://zpravy.idnes.cz/zdarilost-atomoveho-hribu-ztohoven-ohodnotil-znalec-rozsudek-nepadl-1e2-/krimi.aspx?c=A090203_111733_krimi_pei), vyhledané dne 13.3.2017

<sup>26</sup>Ibidem

<sup>27</sup>Kratochvíl Bedřich, Atomový hřib dostal cenu. ČT protestuje, *lidovky.cz*, [http://www.lidovky.cz/atomovy-hrib-dostal-cenu-ct-protestuje-d9l-/zpravy-domov.aspx?c=A071208\\_121818\\_ln\\_domov\\_vvr](http://www.lidovky.cz/atomovy-hrib-dostal-cenu-ct-protestuje-d9l-/zpravy-domov.aspx?c=A071208_121818_ln_domov_vvr), vyhledáno dne 13.3.2017

novinářů, tak i ze stran umělců. Umělci kritizovali hlavně přijetí daru z rukou Milana Knížáka (v té době ředitel Národní galerie), kterého velká část umělců jako ředitele neuznávala a neschvalovala jeho působení v Národní galerii. Zároveň hlavním partnerem a sponzorem ceny NG 333 je skupina ČEZ, která patří k největším firmám v České republice. Skupinu ČEZ bychom jistě mohli zařadit do systému, o kterém Ztohoven píše ve výše uvedeném prohlášení k projektu Mediální realita a který se, dle vlastních slov, snaží narušit. To, že Ztohoven přijali peníze, mohlo být vykládáno jako nepřímý souhlas s aktivitami jak Milana Knížáka, tak i skupiny ČEZ. A fakt, že druhým mecenášem soutěže byla bezpečnostní agentura, je, v kontextu s povahou oceněného projektu, opravdu poněkud úsměvný.

Jak jsem již zmínila v první části práce, tak součástí akce není jen samotný čin, ale i vlna reakcí a vyvolaná debata nejenom v médiích, ač právě u tohoto projektu jsou média to hlavní, o co jde. Členové skupiny chtěli tímto projektem vzbudit debatu o tom, jak snadno můžeme uvěřit tomu, co nám předkládají média a jak jednoduše lze mediálním obrazem manipulovat a zaměnit skutečnou realitu za tu, kterou nám podsouvají média. Jsou vlastně média dostatečně chráněna, když tak významně vstupují do našich životů?

Vliv mediálního obrazu na člověka ovšem nebyla jediná věc, na kterou chtěli Ztohoven poukázat. Dalším tématem mediální reality nepřímo navazují na svůj předchozí projekt Znásilnění podvědomí. Divák pořadu Panorama si možná vůbec neuvědomuje, že i během sledování turistických středisek a malebných krajinek je vystaven vlivu reklamy. Za pořadem o počasí se skrývá vlastně jiná forma teleshopingu, která inzeruje namísto kráječů nebo cvičících strojů turistické destinace a volnočasové služby.

Atomový výbuch nad Krkonošemi měl velkou odezvu v médiích, dokonce i v těch zahraničních. Na svých stránkách mu věnoval prostor i New York Times, který o výbuchu mluvil spíše jako o žertu. V článku, v souvislosti s činem mystifikace, byl zmíněn i dokument Víta Klusáka a Filipa Remundy Český sen, ve kterém filmaři nafingují otevření nového supermarketu. Propagačními materiály a marketingovými strategiemi počínaje a slavnostním otevřením konče. V dokumentu tak přináší obraz nezdravého konzumu, ale i specifické praktiky lidí pracujících v reklamním průmyslu.

Celý článek uzavírá věta Jiřího Raka: „Myslím si, že cílem českých mystifikací je ukázat nám, že žijeme ve světě, který nás neustále mystifikuje – politici, inzerenti.“<sup>28</sup>

Toto dílo se také stalo součástí výstavy Houby, houbičky, atomové hříby... konající se v září 2011 v Artinbox Gallery v Praze, dle názvu pojednávající nejen o houbách v lese, ale i o těch atomových. Na výstavě se dále objevily například malby atomového výbuchu malíře Jana Vlčka nebo atomový hřib na porcelánovém talíři od Hany Vinklárkové.

Samotný motiv atomového hříbu se stal po bombardování Hirošimi a Nagasaki a vůbec v průběhu studené války poměrně výmluvným symbolem, který zastupuje největší destruktivní sílu v rukách lidstva.

Z jiných umělců pracujících s tímto motivem bych zmínila například čínského umělce žijícího v New Yorku Cai Guo-Qiang, který ve svém projektu *The Century with Mushroom Clouds: Project for the 20th Century* (1996) fotografoval krajiny, ve kterých pomocí střelného prachu napodoboval atomový hřib. Podobný tvar měly i jeho abstraktní kresby tvořící další část projektu, kreslené opět střelným prachem.

Z českého prostředí bych ráda zmínila Jiřího Černického a jeho instalaci *Domácí výbuch*<sup>29</sup> z roku 1998. Jedná se o instalaci s videoprojekcí a s lampou ve tvaru atomového hříbu. Instalace se věnuje vzdálenosti událostí, které nám zprostředkovávají média. Na diváka působí až moc virtuálně, než aby je mohl doopravdy prožívat. Přítomnost lampy má lépe zprostředkovat události odehrávající se v médiích a každodenním rozsvěcováním (evokující výbuch) diváka znejistit. V instalaci je důležité napodobení obývacího pokoje, aby se divák cítil opravdu jako doma.

Zasáh do veřejných prostorů pomocí videomontáže prováděl například český umělec Jakub Nepraš, pro kterého je prezentace své tvorby na veřejnosti typická. Ten v roce 2003 změnil na bezpečnostních obrazovkách ve stanici metra Vltavská část obrazu, kdy místo kolejiště a projíždějících souprav metra umístil plavecké dráhy s plavci. Projektem *Plavci v metru* měl lidem připomenout povodně, které Prahu zaplavili rok před tím.

---

<sup>28</sup> Kimmelman Michael, *That mushroom cloud? They're just svejking around*, *The New York Times*, <http://www.nytimes.com/2008/01/24/arts/design/24abroad.html>, vyhledáno dne 22.4.2017

<sup>29</sup> <http://cernicky.com/cs/slow-tech/home-explosion>, vyhledáno dne 22.4.2017

### 3.4 Občan K.

Další projekt nese název Občan K. a byl již časově náročnější, než projekty předchozí. Akce probíhala během roku 2010 a aktivně se jí účastnilo 12 členů skupiny. Ti se vyfotografovali a ve speciálním morfovacím programu pak vytvořili nový portrét, který kombinoval polovinu podoby jednoho člena s polovinou podoby člena dalšího. Vznikla tak úplně nová fotografie, ve které lze najít rysy obou dvou. S takto upravenou fotografií šli následně všichni účastníci požádat o nový občanský průkaz. Novou občanku se svými údaji pak dali kolegovi, který s ním byl „zkřížený“ na fotografii a ten pak několik měsíců žil a vykonával rozličné aktivity s identitou onoho předchozího kolegy.

Důležité na projektu bylo, aby každý člen nějakým činem otiskl, poznamena zaměněný průkaz v systému. Za tímto účelem si každý účastník vymyslel svůj vlastní malý projekt, kde je identifikace člověka z vnějších znaků důležitá. Účastníci se s pozměněným občanským průkazem snažili získat například zbrojní průkaz nebo průkaz pilota. Několik jich vycestovalo do zahraničí, kde jeden vyletěl za hranice Evropské unie a prošel nejvíc střeženou celnicí v Londýně. Další se vydal na Expo do Šanghaje, kde zmorfovaná fotografie byla na kartě, která ho opravňovala ke vstupu a u každé prohlídky u vchodu na výstavu bylo kontrolováno, zda majitel karty je opravdu ten na fotografii. Jiní členové šli k volbám do Poslanecké sněmovny, z toho jeden volil na české ambasádě v Madridu. Během projektu došlo i k takové absurdní situaci, kdy jeden z členů skupiny byl za svědka na vlastní svatbě. Všechny tyto činnosti členové dovedli ke zdárnému konci bez jakéhokoli podezření a komplikací. Jediná výjimka nastala při registraci nového pacienta u zubaře, kdy zubařka prokoukla, že žadatel je jiné identity, než té na občanském průkazu. Odůvodnila to pouze svým instinktem.

Po ukončení těchto osobních projektů přišel čas na řešení otázky, jak proběhlý projekt prezentovat veřejnosti. Skupina zvolila formu výstavy. Pro tento účel si zvolili negalerijní prostor v centru Prahy, nedaleko Náměstí republiky, v Královské ulici. Součástí instalace byl ocelový válec stojící uprostřed místnosti, ve kterém byly po obvodu umístěny v plexisklu zalité pozměněné občanky. Přiklopen byl kovovou deskou, ve kterém bylo dvanáct hvězd Evropské unie, což mělo symbolizovat, dle slov jednoho z členů skupiny, to, že jim ty občanské průkazy umožňovaly volně se po



Evropské unii pohybovat. Kolem dokola byl také na válci zveřejněn manifest v několika jazycích, který zněl následovně:

*„Vrátil jsem se z míst, odkud jsem spatřil sebe a pochopil, že jde především o nás! My všichni jsme společnost, my všichni vytváříme systém a hlídáme se navzájem. Všichni se podílíme na strachu, který nás drží na uzdě. Kvůli nám všem jsem vstoupil tam, kam se ostatní bojí a viděl jsem tu marnost, tu absurditu poslušnosti. Jak křehké a lehce zneužitelné je to, co by nám prý mělo sloužit. Nejsme čísla, nejsme biometrické údaje, tak tedy nebudme ani figurkami velkých hráčů na herním poli této doby. Jestli se nechceme bát vlastního obličeje, musíme si zachovat svou tvář!*

*Občan K.* <sup>30</sup>

Dalšími prvky výstavy byla projekce prolínajících se zmorfovaných portrétů a strojek s názvem Inkognitor, který umožňoval vyříznout fotografii z vlastního občanského průkazu případného zájemce.

Vernisáž výstavy se konala 16. července 2010. Již nějakou dobu před otevřením výstavy čekalo na ulici před improvizovanou galerií několik stovek lidí, včetně reportérů z médií. Výstava neměla ovšem dlouhé trvání. Hned druhý den přijela policie a zabavila ve válci vystavené občanské průkazy, jenž byli odvezeny na expertizu, zda jsou doklady padělané, či nikoli. Během tohoto zásahu také zatkli Romana Týce, který se u policie legitimoval falešným průkazem. Ten mu byl zabaven. Týc proti zabavení protestoval, a tak byl policií zatčen.

Skupina čelila obvinění ze spáchání trestného činu poškození cizích práv. Tehdejší mluvčí pražské policie Andrea Zoulová také uvedla, že se provinili i tím, že uvedli státní orgány v omyl. Toho se měli dopustit tak, že při žádání o vystavení nového občanského průkazu použili pozměněnou fotografii.<sup>31</sup> Stejně jako předchozí projekt Mediální realita, tak i tento nakonec zůstal bez trestu. Soud rozhodl, že se nejedná o trestní čin, protože, dle slov soudce Miroslava Rákosníka, „nelze přesně identifikovat onu zákonem vyžadovanou vážnou újmu na právech“.<sup>32</sup> Zároveň projevila zájem o

---

<sup>30</sup> [http://www.ztohoven.com/?page\\_id=77](http://www.ztohoven.com/?page_id=77), vyhledáno dne 15.3.2017

<sup>31</sup> Werner Lukáš, Policie stíhá členy Ztohoven, za upravené občanky jim hrozí až dva roky, *iDnes.cz*, [http://zpravy.idnes.cz/policie-stiha-cleny-ztohoven-za-upravene-obcanky-jim-hrozi-az-dva-roky-lzh-/krimi.aspx?c=A110110\\_150150\\_krimi\\_wlk](http://zpravy.idnes.cz/policie-stiha-cleny-ztohoven-za-upravene-obcanky-jim-hrozi-az-dva-roky-lzh-/krimi.aspx?c=A110110_150150_krimi_wlk), vyhledáno dne 15.3.2017

<sup>32</sup> Třeček Čeněk, Upravené občanky od Ztohoven nejsou trestný čin, rozhodl soud, *iDnes.cz*, [http://zpravy.idnes.cz/upravene-obcanky-od-ztohoven-nejsou-trestny-cin-rozhodl-soud-p64-/krimi.aspx?c=A111222\\_091758\\_krimi\\_cen](http://zpravy.idnes.cz/upravene-obcanky-od-ztohoven-nejsou-trestny-cin-rozhodl-soud-p64-/krimi.aspx?c=A111222_091758_krimi_cen), vyhledáno dne 15.3.2017

záchranu policíí rozzřezaného kovového válce galerie Dvorak Sec Contemporary, se kterou často spolupracoval člen skupiny Roman Týc. Ta chtěla bránit umělce a podala žalobu na policii kvůli ochraně uměleckého díla. Spolumajitelka Olga Dvořáková řekla, že „vyvine veškeré úsilí pro to, aby byl projekt respektován jako současné výtvarné dílo a sloužil tak jako odraz doby, ve které vznikl, i budoucím generacím“.<sup>33</sup>

Za další výstup projektu by se určitě dal považovat stejnojmenný film *Občan K.*<sup>34</sup>, který mapuje průběh celé akce, od fotografování a morfování podobizen členů, přes jejich osobní projekty, až k vernisáži. Celé to je prokládané komentáři účastníků, kteří se snaží divákovi přiblížit myšlenku a smysl projektu. V pár případech i vyjadřují pochyby o zdárném průběhu akce, těžko ovšem posoudit, zda na pochybách opravdu byli, nebo šlo pouze o prvek, jenž má dokument udělat o trochu víc napínavý.

V tomto filmu také Roman Týc hovoří o vtípném doznění celé akce. Za jeho vlastní projekt, kdy vyměnil v Praze na několika semaforech klasické zelené a červené postavičky za vlastní, kreativnější verze, dostal trest jednoho měsíce odnětí svobody. Při nástupu do vězení se ovšem nemohl prokázat občanský průkazem, jelikož mu byl zabaven policíí během zásahu na výstavě *Občan K.* a nový si od té doby nezařídil. Musel být tedy identifikován na policejní stanici, kde ho stotožnili s fotografií zanesenou v registru, která byla ovšem stále ona zmorfovaná ze zabaveného občanského průkazu.

S projektem se pojí i další zajímavost, kterou bych ráda zmínila. Dlouhodobě vybírá MF Dnes každý rok takzvané „Osobnosti roku“. V roce 2011 stála po boku takových lidí, jako je například Martin Hilský, Miroslav Kalousek nebo Kateřina Šedá právě také postava *Občana K.*

Hrátkami s občanským průkazem, který je bez pochyb nejdůležitějším důkazem oficiální identity jedince, chtěla skupina vzbudit debatu nad tématy týkající se identity a identifikace. Chtěli možná také ukázat, jak jednoduché může být zneužít identitu a osobní údaje každého člověka. Jak snadné je zahrávat si s průkazem, na kterém systém často až úzkostlivě lpí, ale přitom mu v důležitých situacích nevěnuje zas až takovou pozornost. Členové skupiny se tak rozhodli prozkoumat fungování společnosti a mechanismy, které zajišťují její fungování. A možné je, že poukázali na jistou mezeru v onom systému. V tom systému, pro který jsme pouze čísla.

---

<sup>33</sup> Wohlmut Radek, Ztohoven zastupuje komerční galerie. *Občan K.* jí patří, *týden.cz*, [http://www.tyden.cz/rubriky/kultura/umeni/ztohoven-zastupuje-komercni-galerie-obcan-k-ji-patri\\_173480.html](http://www.tyden.cz/rubriky/kultura/umeni/ztohoven-zastupuje-komercni-galerie-obcan-k-ji-patri_173480.html), vyhledáno dne 15.3.2017

<sup>34</sup> <http://www.csfid.cz/film/325947-obcan-k>

Ani tento projekt se neobešel bez kritiky. Po fingoaném atomovém výbuchu bylo ze stran novinářů slyšet názory, že nová akce nepřilíš ilustruje téma, které si Ztohoven zvolili<sup>35</sup> nebo že zpracování je přilíš krotké a formalistní.<sup>36</sup>

Morphing ve svém díle využilo například umělecké dua MINA, kde jsou v sérii Popletené identita (2003) zachyceni společně na fotografiích z každodenního života. Důležité na této sérii je to, že umělci na fotkách nevystupují jako Milan Mikulaščík a Jan Nálevka, ale díky jednoduchému morphingu, kdy si autoři zaměnili některé části obličeje vystupují jako MINA. Vznikly tak dvě nové osoby složené z vizuálních charakteristik identit umělců.

---

<sup>35</sup> Kroulík Pavel, Ztohoven volili na falešné občanky. Už to šetří policie, *Aktuálně.cz*, <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/ztohoven-volili-na-falesne-obcanky-uz-to-setri-policie/r~i:article:670993/>, vyhledáno dne 16.3.2017

<sup>36</sup> Bystřičan Ivo, Policie půjde kvůli občankám Ztohoven k soudu, *Deník referendum*, <http://denikreferendum.cz/clanek/4480-policie-pujde-kvuli-obcankam-ztohoven-k-soudu>, vyhledáno dne 16.3.2017

### 3.5 Non multi sed multa

Projekt Non multi sed multa<sup>37</sup> patří k menším a méně známým projektům skupiny. Ztohoven den před 390. výročím poprav 27 českých pánů, to je 20. června 2011, přidali na Staroměstském náměstí 28. kříž. Chtěli tím uctít památku 28. oběti stavovského povstání Martina Fruweina z Podolí. Ten podle skupiny Ztohoven spáchal sebevraždu ještě před popravou a tedy bylo jeho tělo exekučováno již posmrtně.

Ani sami historici nejsou úplně jednotní v tom, zda je správné mluvit o následku stavovského povstání jako o popravě 27 českých pánů. Česká televize například v pořadu Z metropole mluvila s odbornicí Marií Koldinskou z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, která se domnívá, že „umístění 28. kříže je naprosto opodstatněné, jelikož takzvaných 27 českých pánů bylo ve skutečnosti opravdu 28“.<sup>38</sup> Jiný odborník ze Západočeské univerzity v Plzni Jan Kumpera pro Rádio Praha uvedl, že na Staroměstském náměstí bylo popraveno opravdu jen 27 odsouzených, jelikož tělo Martina Fruweina bylo rozčtvrceno na Bílé Hoře několik dní před veřejnou popravou.<sup>39</sup> V Radiu Praha se také vyjádřil historik Vít Vlnas, řekl: „Dalším paradoxem je, že nešlo jen o pány, těch tam bylo opravdu málo, ale opravdu bylo odsouzených 28, nicméně jeden dostal přímo na popravišti milost, tudíž popraven nebyl“.<sup>40</sup>

Nový kříž byl zasazen členy skupiny přímo do dlažby stejně tak, jak tam byly oficiálně zasazeny původní kříže před tím. Umělci se vydávali za pracovníky firmy Dlaždičko asfaltérské práce, která má na starosti spravovat pozemní komunikace města Prahy. Nepadli tak vůbec v podezření a nikdo si jich během práce nevšiml.

Bez povšimnutí ostatně zůstal celé tři dny i samotný kříž, a to i přes pietní akt, který v den výročí u památníku probíhal. Radnice i policie na nový kříž nijak nereagovala. Odstraněn byl až víc jak po týdnu od instalace.

Ztohoven chtěli tímto projektem donutit veřejnost zamyslet se nad významem takovýchto památníků ve veřejném prostoru a připomenout, že v minulosti je mnoho

---

<sup>37</sup> Latinsky „ne mnozí, ale mnoho“, bylo také heslo 312. československé stíhací perutě RAF

<sup>38</sup> <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10116288835-z-metropole/211411058230025/obsah/162224-28-kriz-na-staromestskem-namesti>

<sup>39</sup> Faltýnek Vilém, Ztohoven umístili kříž na Staroměstském náměstí za dvacátého osmého českého pána, *Radio Praha*, <http://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/ztohoven-umistili-kriz-na-staromestske-namesti-za-dvacateho-osmeho-ceskeho-pana>, vyhledáno dne 16.3.2017

<sup>40</sup> *Ibidem*

neprávem opomíjených obětí. Nedílnou součástí projektu je určitě opět i doprovodný manifest:

*„Až čas ukáže, co jsem byl zač, snad. Čím pohneš za života, pohni. Po smrti budou tebou hýbat jiní. Dějiny se usazují, a my s nimi. Víme, jsou jich stovky, těch v zapomnění, tak snad ten jeden co už nemá tvář, ale jméno stále, v knihách stín, na pamětní desce není.“<sup>41</sup>*

K projektu Non multi sed multa je nutno dodat, že se, na rozdíl od většiny ostatních projektů Ztohoven, dočkal spíše pozitivního ohlasu. Pozitivně ho kvitoval již zmíněný mediavelista Vít Vlnas, ale i tehdejší pražský primátor Bohuslav Svoboda, který k tomu řekl: "To, že bylo popraveno celkem 28 českých pánů je historický fakt. Budu to konzultovat s našimi experty a pokud to vyhodnotí jako významné, tak mi ten kříž v zásadě nebude vadit. Pokud jde o věci historického významu, tak u nich podle mého soudu nevadí, že vzniknou happeningem."<sup>42</sup>

Případů uměleckého zásahu do veřejného pomníku s cílem upozornit na určitý problém je k dohledání několik. Pro takovýto přístup je známý památník Sovětské armádě v hlavním městě Bulharska v Sofii. V noci na 17. června 2011 neznámý umělec přemaloval vojáky na komiksové superhrdiny a připsal bulharský nápis, v češtině znějící „V souladu s dobou“. V únoru 2012 zase někdo jiný oblékl vojákům na stejném pomníku masky symbolizující hnutí Anonymous. Toto gesto mělo sloužit jako pozvánka na protesty proti ACTA odehrávající se ten týden v Sofii. O něco později v roce 2012 byly podobně na památník umístěny masky Pussy Riot jako nesouhlas s uvězněním dívčí skupiny. Pro nás může být nejzajímavější úprava tohoto pomníku, kterou provedl opět neznámý jedinec 21. srpna 2013 k 45. výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Památník byl přebarven na růžovo a pod ním česky připsáno „Bulharsko se omlouvá!!!“. Bulharsko totiž byl jeden z pěti států, který do Československa v roce 1968 poslal své vojáky. Způsob zásahu do pomníku odkazuje na práci Davida Černého, který v roce 1991 přetřel taktéž na růžovo tank na Smíchově, sloužící jako památník osvobození Prahy Rudou armádou. Během posledního zásahu do

---

<sup>41</sup> [http://www.ztohoven.com/?page\\_id=115](http://www.ztohoven.com/?page_id=115), vyhledáno dne 16.3.2017

<sup>42</sup> Formánková Šárka, Na Staroměstském náměstí je 28. kříž, přidala ho skupina Ztohoven, *iDnes.cz*, <http://zpravy.idnes.cz/skupina-ztohoven-pridala-do-dlazby-na-staromestskem-namesti-28-kriz-1pz->, vyhledáno dne 16.3.2017

Sofijského pomníku v roce 2014 byl jeden voják nabarven národními barvami Ukrajiny a byly přidány nápisy „Sláva Ukrajině“ a „Ruce pryč od Ukrajiny“ v reakci na ruskou invazi na Ukrajinu.

V Americe v dubnu 2015 umístila na pomník Prison Ship Martyrs' Monument v Brooklynu skupina neznámých umělců několika kilovou bustu Edwarda Snowdena.<sup>43</sup>  
<sup>44</sup> Umělci upravili pomník, aby upozornili na ty, jenž obětovali své bezpečí v boji proti soudobé formě tyranie. Busta byla hned následující den odstraněna. Vzápětí se ovšem na vrcholu sloupu busta Snowdena objevila opět, tentokrát ovšem v jiné formě a od jiné umělecké skupiny. Newyorská aktivistická skupina The Illuminators nahradila odstraněnou bustu hologramem a podstavec sloupu doplnila nápisem SNOWDEN.<sup>45</sup>

---

<sup>43</sup> Edward Snowden je známý jako bývalý pracovník pro americkou Národní bezpečnostní agenturu, který vynesl na veřejnost informace o celosvětovém sledování telefonátů a elektronické komunikace ze strany amerických bezpečnostních služeb. Jelikož mu za to v Americe hrozí exemplární trest, utekl do Ruska, kde dostal azyl.

<sup>44</sup> Goldstein Sasha, Illegal Edward Snowden bust placed atop Brooklyn war monument in Fort Greene Park, *Daily News*, <http://www.nydailynews.com/new-york/brooklyn/illegal-edward-snowden-bust-erected-atop-brooklyn-war-monume-article-1.2175004>, vyhledáno dne 24.4.2017

<sup>45</sup> <http://theilluminator.org/edward-snowden-hologram/>, vyhledáno dne 24.4.2017

### 3.6 Morální reforma

Morální reforma je další akce skupiny Ztohoven, která odstartovala 5. června 2012. Stalo se tak na 40. schůzi Poslanecké sněmovny, kdy poslanci projednávali vydání poslance Davida Ratha k trestnému stíhání. Krátce po proslovu Davida Ratha začaly chodit mezi poslanci falešné esemes zprávy. Zprávy vypadaly, jakoby si je poslanci posílali mezi sebou, nikdo z nich ovšem tyto zprávy nepsal. Několik zpráv také obdrželi novináři z různých redakcí. Tématem SMS zpráv byla z velké části hlavně údajná „morální reforma“.

Velké množství falešných zpráv vzbudilo v poslanecké sněmovně rozruch, všichni se dožadovali vysvětlení. Jak se později ukázalo, většina falešných zpráv byla odeslána z online sms brány ve Velké Británii. Poslat takovouto zprávu není vůbec těžké. Jak uvedl server Mobil iDNES, stačí k tomu znát pouze číslo odesílatele a příjemce.<sup>46</sup>

Následující den odpoledne se skupina Ztohoven doznala k činu zveřejněním manifestu na jejich webových stránkách:

*“Parlamentní inscenace o 223 lidech a 585 replikách”*

*40. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, 5. červen 2012, 14:00 – 18:32*

*Účinkují: PS ČR, členové vlády, představitelé Kanceláře prezidenta republiky, prezident ČR, novináři*

*odesláno 585 SMS, přijato 561 SMS, nedoručeno 24 SMS*

*Vážení občané! My, volení zástupci lidu a poslanci České republiky, společně přiznáváme, že náš dosavadní přístup přivedl společnost na okraj propasti. Způsobil ztrátu důvěry v základní pilíře demokratického systému a ohýbání pravdy pro účely prosazení vlastních zájmů vytěsnilo morální hodnoty z našeho rozhodování. Naše neochota nastavit omezení vlastní svévole, zprůhlednit hospodaření a přijmout politickou i lidskou odpovědnost za vlastní chyby nemá už nadále v politickém životě místo. Rozhodli jsme se proto napříč politickým spektrem iniciovat Morální reformu.*

---

<sup>46</sup> Hron Michal - Klang Mikuláš, Po Rathově proslovu začaly chodit falešné SMS, zmátly sněmovnu i poslance, <http://mobil.idnes.cz/falesne-sms-po-rathove-vystoupeni-d5u->, vyhledáno dne 18.3.2017

*Klečíme před Vámi, naším lidem, který nás zvolil a žádáme Vás o odpuštění, o poslední šanci nezklamat Vaši důvěru.*<sup>47</sup>

Zároveň připojili odkaz na web, kde jsou zaznamenány všechny odeslané zprávy. Na stránkách je vytvořené i interaktivní grafické schéma poslanecké sněmovny s časovou osou, kde si návštěvníci mohou prohlédnout od koho komu zprávy chodily a v jakém časovém sledu.<sup>48</sup>

Hned ze začátku například obdržel tehdejší šéf poslanců občanských demokratů Zbyněk Stanjura zprávu od premiéra Petra Nečase „Dulezite! Podporujeme Morální reformu! Podporujeme tlak na ocistu politicke sceny!“. Z čísla poslance Stanislava Grospiče z KSČM přišla zpráva jeho stranickému kolegovi s textem: „Doba je neuprosna, pojďme se sejít a vse srovnat, zacít znovu a lepe. Delejme politiku pro lidi, opravdovou sluzbu, uz na ten stary styl nemam zaludek.“. V jiné falešné zprávě zase žádal o odpuštění předseda politické strany Věci Veřejné Radek John šéfa poslaneckého klubu TOP 09 Petra Gazdíka: „Ano! Udelal jsem spoustu chyb. Nikdo z nas vsak neni bez viny. Odпустme si vzajemne naschvaly. Podavam vam svou ruku.“.

Ztohoven tímto reagovali na situaci v politické sféře, kdy politici kvůli skandálům a ignoraci vlastních pochybení, dávno ztratili důvěru u lidí, kteří je demokraticky zvolili. Chtěli tím reagovat na jednání, ve kterém chybí lidskost, odpovídající sebereflexe a morální zásady. Jednání osobností, které by měli být morálními vzory. Svou „parlamentní inscenací“ se pokusili alespoň na okamžik ony morální zásady do politiky navrátit.

Tímto ale Morální reforma neskončila. Za druhou část projektu bychom určitě mohli označit instalaci volně navazující na výše popsanou akci, kterou skupina na svých webových stránkách nazvala jako „veřejné kolo“. Tato instalace byla součástí výstavy Kartografie naděje: Příběhy sociální změny v centru současného umění DOX, která byla zahájena necelý půlrok po Morální reformě. Výstava se věnovala čtyřem sociálním tématům, která se odehrávají okolo nás – mnohost sociálních změn, krize, protesty a sociální imaginace (představy, jak by se situace společnosti dala zlepšit). Poselstvím bylo, že velké problémy jsou spolu provázány a je nutné se na ně dívat komplexně.

Vlastní instalace skupiny Ztohoven nebyla nijak složitá. Na velkém panelu byla do zasedacího pořádku Poslanecké sněmovny vepsána telefonní čísla jednotlivých

---

<sup>47</sup> [http://www.ztohoven.com/?page\\_id=360](http://www.ztohoven.com/?page_id=360), vyhledáno dne 18.3.2017

<sup>48</sup> <http://ztohoven.com/mr/index-cs.html>, vyhledáno dne 18.3.2017



poslanců. Nechyběl ani premiér nebo prezident. K dispozici byl mobilní telefon visící ze stropu, který mohli návštěvníci výstavy použít pro zaslání zprávy vybranému politikovi. Vystaven byl i text, druhá část manifestu, ve kterém se skupina snaží vysvětlit, proč telefonní čísla zveřejnila.

*Volení političtí zástupci mají zosobňovat odpovědnost a morální autoritu – z takových kvalit lze čerpat důvěru v politiku jako celek. Pokud je důvěra narušena, je nutné se vracet k samotným základům, na kterých demokratický systém stojí.*

*Podstatnou pojistkou veřejné správy je transparentnost, občanská odpovědnost a také hledání nových způsobů přímé participace občanů na politickém rozhodování. Tyto prostředky nabývají na důležitosti v době, kdy volby jakožto hlavní nástroj možné změny selhávají z důvodu uchvácení politické scény šedými eminencemi a skrytými mocenskými koalicemi.*

*Držíte symbolický nástroj – adresář, kterým disponují ti, kdo ovlivňují veřejný rozpočet, ti, kdo mají zosobňovat odpovědnost a morální autoritu.*

*Morální reforma v tuto chvíli začíná právě u Vás.*

*Máte slovo.*

První část projektu nezbudila takový ohlas médií, jak bývá u většiny projektů skupiny zvykem, ovšem u této druhé poloviny si to média vynahradila. Do současné doby je možné dohledat nespočet článků, komentářů a rozhovorů. V nich se strhla velká vlna kritiky a tendence okomentovat událost mělo každé větší zpravodajské médium u nás. Odsuzovalo se zveřejnění telefonních čísel a hlavně to, že každý návštěvník, který použil skupinou poskytnutý telefon k jakékoli konfrontaci s poslanci, byl skryt v anonymitě, což v mnohých případech odstraňovalo strach a stud a příjemci tak často obdrželi zprávy s velmi nevybíravými výrazy.

Kritizovalo se to obzvlášť v kontextu s tím, že členové skupiny sami vystupují anonymně a skrývají se za umělecké jména. Některými politiky tak byli vyzváni, aby také zveřejnili svá telefonní čísla. Mimo jiné například poslancem Viktorem Paggiem, který na instalaci reagoval velmi osobitě. Do galerie přinesl na malířském stojanu připevněnou cedulku s textem vulgární zprávy, kterou odřel a vystavil jí u instalace skupiny Ztohoven. „Myslím, že se to tam docela hodí, že jsem to dílo vylepšil,“ řekl pro

server Lidovky.cz.<sup>49</sup> Ztohoven žádost o zveřejnění svých čísel vyslyšeli a uvedli je v kontaktech na svých webových stránkách.

Instalace byla ovšem pochopitelně bráněná kurátorem výstavy Jaroslavem Andělem, který v rozhovoru pro Lidové noviny řekl, že jde o určité zrcadlo, které nastavují politické a sociální realitě. Podotkl také, že nechtějí porušovat zákony a že podle právních posudků jde o zcela legitimní věc, jelikož telefonní číslo nespadá mezi osobní údaje, jenž jsou chráněny zákonem.<sup>50</sup>

Zveřejnění telefonních čísel politiků ovšem není žádná novinka. Například v roce 2009 dnes již neexistující strana Liberálové.cz uvedla na svých webových a facebookových stránkách číslo na Davida Ratha. Byla to reakce na Rathovo jednání, kdy zveřejnil číslo soudkyně, která rozhodla, že je nezákonné, aby středočeský kraj proplácel za své občany regulační poplatky v lékárnách. Vyzval tak lidi, kterým se tento verdikt nelíbil, ať soudkyni zavolají a řeknou jí svůj názor.<sup>51</sup> V dalším případě zase aktivista Stanislav Penc s hercem Zdeňkem Suchým na podiu před davem návštěvníků letního festivalu v Trutnově zavolal Jiřímu Paroubkovi a následně všem čísla nadiktoval.<sup>52</sup> V žádném předchozím případě ale nešlo přímo o uměleckou aktivitu.

Zveřejňováním citlivých informací jsou známé skupiny Anonymous a WikiLeaks. Česká verze organizace Anonymous zveřejnila v únoru 2012 na svém webu seznam členů politické strany ODS společně s jejich adresami a e-maily. Druhá vlna proběhla v dubnu, kdy Anonymous zveřejnila seznam znovu, tentokrát na seznamu byla i rodná čísla, telefonní čísla a nebo údaje o členství.

Morální reformu také shledávám v jistých ohledech podobnou akci skupiny Aktuální umění z roku 1967 nesoucí název Manifestace pospolitosti. Ta spočívala v tom, že skupina rozeslala stovky dopisů jednotlivým lidem i organizacím, v nichž vyzývali adresáty k podpoře snahy o dosažení celosvětového míru.

---

<sup>49</sup> Žižková Markéta, Poslanec Paggio doplnil dílo Ztohoven. V galerii vystavil vulgární SMS, *lidovky.cz*, [http://www.lidovky.cz/poslanec-paggio-doplnil-dilo-ztohoven-vystavil-sprostou-sms-pun-/zpravy-domov.aspx?c=A121125\\_162109\\_in\\_domov\\_ziz](http://www.lidovky.cz/poslanec-paggio-doplnil-dilo-ztohoven-vystavil-sprostou-sms-pun-/zpravy-domov.aspx?c=A121125_162109_in_domov_ziz), vyhledáno dne 22.3.2017

<sup>50</sup> Pálková Šárka, Psychopati se projevili, dílo Ztohoven je ale v pořádku, míní kurátor, *lidovky.cz*, [http://www.lidovky.cz/akce-ztohoven-psychopati-se-projevili-dilo-je-ale-v-poradku-mini-kurator-14n-/zpravy-domov.aspx?c=A121122\\_165834\\_in\\_domov\\_spa](http://www.lidovky.cz/akce-ztohoven-psychopati-se-projevili-dilo-je-ale-v-poradku-mini-kurator-14n-/zpravy-domov.aspx?c=A121122_165834_in_domov_spa), vyhledáno dne 18.3.2017

<sup>51</sup> Brandejská Anna, Liberálové.cz kvůli soudkyni zveřejnili mobilní číslo na Ratha, *iDnes.cz*, <http://zpravy.idnes.cz/liberalove-cz-kvuli-soudkyni-zverejnili-mobilni-cislo-na-ratha-ps2->, vyhledáno dne 21.3.2017

<sup>52</sup> Hrudka Jan, Zveřejnění čísla Paroubkova mobilu zůstalo bez trestu, *iDnes.cz*, <http://zpravy.idnes.cz/zverejneni-cisla-paroubkova-mobilu-zustalo-bez-trestu-pii->, vyhledáno dne 21.3.2017

### 3.7 Paralelní Polis

Tento projekt se od všech předchozích poměrně liší. Nejde totiž o jendorázovou akci s následnými dozvuky v médiích a ve společnosti, ale jde o dlouhodobý projekt, který v říjnu 2016 oslavil dva roky své existence.

Dveře Paralelního Polisu (jinak nazýván také Institut Kryptoanarchie) otevřeli členové skupiny veřejnosti 9. října 2014. Je to třípatrová budova v pražských Holešovicích v Dělnické ulici. Celý dům je černě natřený s bílým názvem a s otevřeným trojúhelníkem na fasádě. Trojúhelník je symbol celé instituce a značí pospolitost umění, vědy a technologie.

Paralelní Polis svůj název získal po konceptu disidenta Václava Benda, který popsal politicko-spoolečenský alternativní systém fungující v souvislosti s Chartou 77 a který byl nezávislý na tehdejší totalitním režimu.<sup>53</sup> Podobně se tak i Ztohoven snaží poukázat na možnosti alternativ k dnešnímu systému a jak se v něm stát svobodnějším pomocí nově vznikajících technologií. Využívají například digitální decentralizovanou měnu bitcoin, která je nezávislá na jakémkoli ústředním orgánu, státu nebo bankách. Ta se používá v celém Polisu. Například v kavárně nacházející se v přízemí kávu zaplatíte pouze bitcoiny. Ty si může návštěvník opatřit hned u vstupu ve speciálním bitcoinmatu. Stejně to mají i samotní zaměstnanci – výplaty dostávají v bitcoinech.

Stěžejním bodem celého projektu je hackerspace, který má za úkol sdružovat lidi, kteří mají zájem o nové technologie a chtějí dál rozvíjet a řešit ideje Paralelního Polisu, jenž jsou například svoboda, kryptoanarchie<sup>54</sup>, decentralizace, bezpečnost a internet.<sup>55</sup>

Další součástí budovy je v suterénu se nacházející Makerslab neboli 3D tisková dílna. V té probíhají pravidelně každý všední den workshopy a přednášky zabývající se 3D tiskem s cílem tuto technologii přiblížit veřejnosti a umožnit jí přístup k 3D tiskárnám.

V patře se nachází Paper Hub, který funguje na principu coworkingového centra. Pronajímáním pracovního místa v Hubu si Paralelní Polis z části vydělává na svůj provoz, stejně tak jako provozováním již zmiňované kavárny.

---

<sup>53</sup> Podrobněji v: Benda Václav, Paralelní Polis (1978), in: idem, *Noční kádrový dotazník a jiné boje*, ed. Patrik Benda, Praha 2009, s. 56-66

<sup>54</sup> kryptoanarchismus – ideologie prosazující nárok na anonymní a svobodný pohyb v internetovém prostou

<sup>55</sup> <https://www.paralelnipolis.cz/koncepty/hackerspace.svobodny>, vyhledáno dne 2.4.2017

Největší část provozních nákladů je ovšem stále financována z dobrovolných příspěvků rady dárců. Tento způsob podpory vznikl i kvůli tomu, že skupina chce aby byl Polis nezávislý na veřejných penězích. Rada je tvořena několika osobami, které byly osloveny členy skupiny a každý měsíc přispívají jednotnou částkou 15 000 Kč. Rada ovšem nemá žádné pravomoce a jejich hlas v rámci fungování projektu je pouze poradní. Do budoucna by si Ztohoven představovali, že Paralelní Polis bude finančně soběstačný a peníze od dárců by šly do fondu, ze kterého by se podporovaly zajímavé projekty vznikající na půdě hakerspacu. Za tento způsob financování byli Ztohoven mnohokrát kritizováni. Kritikům se nelíbilo, že samozvaný kryptoanarchistický prostor čerpá peníze od takových lidí, jako například Karel Janeček, Leoš Anderle nebo třeba Václav Dejčmar, kteří ke svým penězům přišli díky kapitalistickému systému.

Pokud bych hledala nějakou paralelu k tomuto projektu, měla bych zmínit hackerskou skupinu Anonymous, jenž je známá zejména díky svým útokům na webové stránky Bílého domu, FBI nebo na server YouTube. Vyhlásili také mimo jiné válku teroristické organizaci Islámský stát, ve kterém slibovali hromadný útok na jejich účty na sociálních sítích spojené s terorismem. To provedli v poměrně velkém rozsahu po teroristickém útoku v Paříži v listopadu 2015. Anonymous má svou pobočku i v České republice, která napadá zejména stránky politických stran a stránku OSA (Ochrany svaz autorský).

Další podobná organizace je WikiLeaks, která zveřejňuje významné a tajné vládní a korporátní dokumenty. Například zveřejnili utajovaná videa americké armády zaznamenávající letecký útok, při němž bylo zabito několik lidí včetně novinářů nebo dokumenty svědčící o tom, že americké vojenské velitelství i vláda věděli o mučení iráckých civilistů prováděné iráckou armádou a policií.

### 3.8 Prezidentovo špinavé prádlo?

Zatím poslední počin skupiny nese název Prezidentovo špinavé prádlo?, který většina zná jako „rudé trenýrky nad Pražským hradem“. Dne 19. září 2016 několik členů převlečených za komíníky vyšplhalo po lešení na střechu Pražského hradu, kde sundali prezidentskou standardu a místo ní vyvěsili obrovské rudé trenýrky. Chtěli tím reagovat na chování Miloše Zemana ve své prezidentské funkci. Výměnou standardy, vlajky prezidenta České republiky a zároveň satátního symbolu, za rudě zbarvené mužské spodní prádlo chtěli umělci symbolicky ukázat, s jakými morálními hodnotami přistupuje pan prezident Zeman ke své funkci a vůbec jak se staví k úkolu reprezentování České republiky. Rudá barva dává trenýrkám punc socialistického cvičebního úboru pro chlapce, ale evokovat může daleko víc, například barvu komunistické strany nebo dominantní barvu vlajky Čínské lidové republiky.

Kontroverzní vztahy Miloše Zemana s čínskými hodnostáři není jediná věc, kterou tím Ztohoven kritizují. Na své webové stránce zveřejnili, stejně jako u každé jiné akce, prohlášení, ve kterém uvádí několik dalších aktivit prezidenta republiky, se kterým nesouhlasí:

*Nad Pražským hradem zavlála zástava muže, který se nestydí:*

- *vykazovat zdravotně postižené děti ze společného vzdělávání,*
- *kundovat v médiích, aby odvedl pozornost od svého výletu oligarchovým soukromým tryskáčem,*
- *jmenovat svým poradcem rozvědčíka Čínské lidové armády,*
- *jmenovat jiným svým poradcem nevěrohodného obchodníka s ruskou ropou, který odmítá zveřejnit své CV,*
- *držet ve funkci kancléře prezidenta ČR šmelináře bez bezpečnostní prověrky,*
- *vzdávat hold armádě, která utopila studentské hnutí v krvi, na místě, kde se to stalo,*
- *stýkat se s pochybnými diktátory,*
- *nechat stíhat člověka, který po něm údajně měl hodit vejce,*

- *zostouzet svou lží národního hrdinu, který přežil válku v koncentračním táboře,*
- *vrávorat opilý nad českými korunními klenoty a vystavovat špinavé prádlo světu na odiv mnoha dalšími způsoby.<sup>56</sup>*

Chování pana prezidenta ovšem není jediné téma k zamyšlení, na které chtěla skupina upozornit. Nabízí se několik otázek, jako například co znamenají státní symboly a kdo je naplňuje? Co vytváří českou státnost? A jak si taková česká státnost vede v Evropě?

Jak jsem již několikrát uváděla, u projektů skupiny Ztohoven nejde o samotnou akci, ale o následující reakce a doznění. Podobně jako v předchozích případech se nevyhnuli soudnímu sporu. Na tři členy skupiny, kteří vyšplhali na střechu hradu byla podána obžaloba za výtržnictví, poškození cizí věci a krádeže standarty. Ta po výměně za trenky nebyla k nalezení, skupina uvedla, že jí ze střechy odvál vítr. Soud na začátku dubna 2017 uložil aktérům půlroční podmíněné tresty a přikázal zaplatit pokutu 44 tisíc za poškození střechy hradu, 10 tisíc za přestřihnuté lanko standarty a 8400 za ukradenou standartu.<sup>57</sup>

Velká mediální pozornost neminula ani tuto akci. Ohlasy v médiích byly větší, než u všech akcí předchozích. Vyšlo několik stovek zpráv informující o události a následně důkladně mapující průběh soudních líčení a policejních vyšetřování. Především s mluvčím Petrem Žílkou se vedlo několik rozhovorů v televizních pořadech. Za zmínku stojí rozhovor s Danielou Drtinovou pro DVTV, ve kterém Žílka uvedl, že Jiří Ovčáček (mluvčí prezidenta Miloše Zemana) je člen skupiny Ztohoven infiltrovaný do hradní kaceráře a poděkoval mu za to, že se své role ve skupině ujal úžasně a nebýt jeho není tomuto projektu věnováno tolik místa v médiích a neměl by takový ohlas. Reagoval tak zřejmě na Ovčáčkovu příspěvek na sociální síti Twitter, který se dostal až do zahraničních médií a ve kterém napsal, že *„Hrad pošpinili 15. března 39 vlajkou nacisté. Pak už se toho nikdo neodvážil, ani sovětsí okupanti. Až nyní vandalové vydávající se za umělce,*“<sup>58</sup> Samozřejmě, že ze strany Ztohoven šlo o mystifikaci.

<sup>56</sup> <http://www.ztohoven.com/?p=642>, vyhledáno dne 8.4.2017

<sup>57</sup> Za rudé trenky na Hradě padla podmínka. Ztohoven musí zaplatit přes 60 tisíc korun, *iRozhlas*, <http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaci/zprava/za-rude-trenky-na-hrade-padla-podminka-ztohoven-musi-zaplatit-pres-60-tisic-korun--1715628>, vyhledáno dne 8.4.2017

<sup>58</sup> ČTK, VIDEO: Ztohoven vyvěsili nad Hrad místo vlajky červené trenky, *týden.cz*, [http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/video-ztohoven-vyvesili-nad-hrad-misto-vlajky-cervene-trenky\\_356361.html](http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/video-ztohoven-vyvesili-nad-hrad-misto-vlajky-cervene-trenky_356361.html), vyhledáno dne 8.4.2017

Tímto ovšem projekt nekončil. Volně na něj navazovala další akce *Decentralizace moci*. Ta spočívala v tom, že údajně od fouklá standarta, kterou umělci nahradili trenkami, byla rozstříhána na 2 x 24 x 24 kousků. Každý kousek byl navíc propojen s unikátní bitcoinovou adresou a nesl různou hodnotu. Součet celkových hodnot všech kousků standarty dal dohromady 35 tisíc, což je hodnota vlajky vyčíslená soudem. Všech 1152 fragmentů standarty (symbol centralizované moci) byl pak náhodně rozdán mezi občany České republiky a tím byla symbolicky moc decentralizovaná.

Na stránkách, kde si každý majitel mohl přečíst návod na ověření pravosti fragmentu a jakou bitcoinovou hodnotu jeho kousek obsahuje, byl klasicky zveřejněn i manifest, který svým textem nepřímo odkazuje na aktivity předchozího projektu Paralelní Polis:

*„Zdrojem moci není Bůh, papež, král, generální tajemník ani prezident. Zdrojem moci jsou lidé. Všechny pokusy o instalaci rovnostářského pojetí společnosti však výsledně změnil ideál ve vražedný konflikt.*

*Proto musí být decentralizace moci postupný proces emancipace v nikdy nekončícím zápasu se zrudnými tendencemi kontrolovat naše životy. Pokud totiž zůstaneme pasivní k postupné centralizaci moci v rukou několika psychopatů, ocitneme se záhy v kyberdiktatuře.*

*Živel nových peer-to-peer technologií (čili přímé, anonymní propojení "sdílejícího" a "stahujícího"), umožňuje každému začít znovu, nacházet nový prostor a stavět na vlastních schopnostech a jedinečnosti. Nejen proto má potenciál zvrátit dnešní způsob distribuce bohatství, která je pokřivena mafiánským spojením korporátního businessu a státní moci.*

*Máme v rukou nástroje, které tento návrat moci člověku umožňují, a dnešní mocní se jich oprávněně bojí.“<sup>59</sup>*

Použití státního symbolu v umění není nijak ojedinělý jev. Známou akcí je Demonstrace demokracie skupiny Rafani, o které jsem se zmiňovala již v předchozí části práce. Jiný Současný umělec Dalibor Bača používá českou vlajku ve svých dílech opakovaně. Během výstavy *Privátní nacionalismus* v Košicích v roce 2014 položil

---

<sup>59</sup> <http://ztohoven.com/decentralizace-moci/>, vyhledáno dne 4.5.2017

českou (podle autora československou) vlajku na podlahu před vchod evokující rohožku. České vlajce se dále věnuje například ve svých dílech Zips nebo Vlastenec. V souvislosti s českou vlajkou jistě stojí za zmínku i projekt Výberové konanie na česko-rómsku vlajku, který ve spolupráci s Galeríí Artwall v roce 2012 vystavil umělec Tomáš Rafa, který všeobecně ve svých dílech zkoumá vzájemné hranice mezi patriotismem, nacionalismem, xenofobií a rasismem.

Zajímavý je i případ, kdy brněnská alternativní hudební skupina Piča z hoven, která přezpívala slovenskou hymnu s českým textem. Kapela byla kritizována za hanobení státního symbolu a bývalý slovenský poslanec Štefan Paulov na ni podal trestní oznámení. V tomto případě ovšem nemělo jít o jakoukoli formu aktivismu nebo nacionální gesto. Šlo pouze o písničku, kterou kapela vytvořila před prvním koncertem na Slovensku a kterou chtěla potěšit slovenské pulikum.<sup>60</sup>

Nejde ani o první případ, kdy umělci svým dílem reagují na politické působení Miloše Zemana. Připomněla bych snad jen obrovský fialový vztyčený prostředníček směrem k Pražskému hradu, který na řeku umístil Jiří David na podzim roku 2013 nebo ne příliš lichotivou sochu samotného prezidenta Zemana nesoucí název Vařila myšička kašičku od Kryštofa Hoška vytvořenou pro veletrh současného umění Art Prague 2013.

---

<sup>60</sup> Lenka Škubalová, Slovenská hymna česky je nás největší hit, říkají hudebníci z Brna, *iDnes.cz*, <http://brno.idnes.cz/slovenska-hymna-cesky-je-nas-nejvetsi-hit-fgf->, vyhledáno dne 23.4.2017



## Závěr

V úvodu práce jsem si jako hlavní cíl dala popsat všechny projekty umělecké skupiny Ztohoven a všeobecně definovat jejich tvorbu včetně umělecko-historického zařazení. To jsem udělala v prvních kapitolách.

Zde v závěru bych ráda porovnála Ztohoven se současnými českými aktivistickými skupinami. Na rozdíl od většiny ostatních skupin, Ztohoven pracují výhradně ve veřejném prostoru. Pokud se objevili v galerii, šlo o odezvu na některou z předchozích akcí (instalace na výstavě Kartografie naděje v centru současného umění DOX bylo volné pokračování projektu Morální reforma nebo pozvání do Tate Modern v Londýně, kde mimo jiné prezentovali film Občan K.). Zároveň jsou jejich zásahy do veřejného prostoru radikálnější a víc bez kompromisů, pohybují se na hraně zákona a často již za ní. Při realizaci projektů obvykle musejí narušit prostor, ať už jde o prostor Pražského Hradu nebo prostor virtuální. Nejvíce blízko má k jejich tvorbě skupina Rafani, ale troufám si říct, že ani ta se neodvažuje pohrát si se zákony v takové míře. Například během projektu Demonstrace demokracie spálili pouze černobílé verze státní vlajky a nikoli barevné. Nebo obraz, který spouštěli do Orlické přehrady, byl vlastně v bezpečí ve vodotěsném obalu a původně nebylo vůbec v plánu ho upustit až na dno – obraz původně visel na lanku, které se ale omylem přetrhlo. Rafani tak ve svých projektech spíše naznačují, akce provádějí jen symbolicky, tak, aby vše proběhlo ještě v hranicích zákona. Troufám si říct, že v rámci své tvorby by Ztohoven bez okolků do přehrady ponořili obraz tak, jak je. A to je přesně ten důvod, čím je skupina Ztohoven u nás vyjímečná a v čem tkví hodnota její práce. Aby poukázala na problém, tak se nebojí jít ani přes hranici zákona.

Na úplném konci bych snad jen ráda zmínila to, že se mi bohužel nepodařilo dostat se se skupinou do osobního kontaktu. Směřovala jsem na ně prostřednictvím emailu dotazy zejména ohledně aktuální situace v Paralelním Polisu, nicméně jsem neobdržela odpověď.

## Seznam literatury a použitých zdrojů

### Knihy

- Anděl Jaroslav (ed.), *Kartografie naděje: Příběhy sociální změny*, Praha 2012.
- Baborovská Sandra – Srp Karel – Petříček Miroslav (eds.), *Po sametu*, Praha 2009.
- Benda Václav, *Noční kádrový dotazník a jiné boje*, Praha 2009.
- Dempsey Amy, *Umělecké styly, školy a hnutí*, Praha 2002.
- Foster Hal (ed.), *Umění po roce 1900*, Praha 2015
- Jeřábková Edith – Ševčík Jiří (eds.), *Mezi první a druhou moderností 1985-2012*, Praha 2011
- Morganová Pavlína, *Akční umění*, Olomouc 1999.
- Morganová Pavlína (ed.), *Začátek století*, Plzeň 2012.
- Varnedoe Kirk, Gopnik Adam, *High and Low, modern art (and) popular culture*, New York 1990.
- Zálešák Jan, *Umění spolupráce*, Praha 2011

### Kvalifikační práce

- Kateřina Pernikářová, Katedra mediálních studií Karlovy univerzity, *Mediální obraz umělecké skupiny Ztohoven v českém tisku*, Praha 2011

### Internetové zdroje

[www.tyden.cz](http://www.tyden.cz)

[www.idnes.cz](http://www.idnes.cz)

[www.rozhlas.cz](http://www.rozhlas.cz)

[www.lidovky.cz](http://www.lidovky.cz)

[www.ztohoven.com](http://www.ztohoven.com)

[www.paralelnipolis.cz](http://www.paralelnipolis.cz)

[www.nydailynews.com](http://www.nydailynews.com)

<http://theilluminator.org>

[www.aktualne.cz](http://www.aktualne.cz)

[www.denikreferendum.cz](http://www.denikreferendum.cz)

<http://cernicky.com>

[www.protisedi.cz](http://www.protisedi.cz)

[www.radio.cz](http://www.radio.cz)

[www.ceskatelevize.cz](http://www.ceskatelevize.cz)

[www.nytimes.com](http://www.nytimes.com)

<http://disorientations.com>